

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

на тему:

«Концентрація та централізація капіталу банківської системи України»

Студентки 2 курсу, 5м групи,
спеціальності 072

«Фінанси, банківська справа
та страхування»

спеціалізації «Банківська справа»

_____ Заєць І.С.

Науковий керівник

канд. екон. наук

_____ Гвоздь В.С.

Гарант освітньої програми

доктор економічних наук,

професор

_____ Шультган.П.

Київ 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО ОСНОВИ КОНЦЕНТРАЦІЇ ТА ЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ.....	6
РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА РІВНЯ КОНЦЕНТРАЦІЇ КАПІТАЛУ В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ.....	16
2.1 Тенденції та форми прояву процесів концентрації вітчизняного банківського капіталу.....	16
2.2 Аналіз рівня концентрації капіталу банківської системи.....	28
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ РЕГУЛЮВАННЯ КОНЦЕНТРАЦІЇ ТА ЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ.....	36
3.1 Світовий досвід контролю за входженням іноземного капіталу в банківський сектор та його вплив на рівень концентрації.....	36
3.2. Удосконалення інструментів регулювання концентрації банківського капіталу	43
ВИСНОВКИ.....	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	52
ДОДАТКИ.....	57

ВСТУП

На сучасному етапі економічних реформ банківська система є єдиним інституційним елементом інвестиційної інфраструктури, що володіє достатнім організаційним, технологічним, фінансово-виробничим потенціалом для акумуляції та оптимального перерозподілу необхідних інвестиційних ресурсів, в силу нерозвиненості небанківських інститутів. Саме в цій якості комерційні банки розглядаються як основний інструмент, проміжний механізм і генератор інвестиційного процесу.

Комерційні банки є фінансовими учасниками інвестиційного процесу, в якому банківський капітал покликаний чинити істотний вплив на розвиток реального сектора економіки. Однією з основних тенденцій, яка спостерігається в даний час в українській банківській системі, є процеси концентрації та централізації банківського капіталу.

Зростаючий з кожним роком інтерес до проблем конкурентних відносин суб'єктів банківського ринку і їх специфіку в даний час обумовлений бурхливим зростанням попиту на банківські продукти, як з боку населення, так і з боку реального сектора економіки, а так само ключовою роллю банківського ринку в системі фінансового ринку країни.

Актуальність теми дослідження визначається недостатньою її розробленістю в економічній теорії, відсутністю системного уявлення про конкуренцію на банківському ринку та її розвитку в сучасних умовах. Звідси виникає необхідність дослідження спонукальних мотивів для учасників ринку банківських послуг, що сприяють прискоренню зростання національної економіки.

Одним з найбільш актуальних завдань розвитку банківської системи України є підвищення її капіталізації. Працюючи в ринковому середовищі, банки не тільки відчувають на собі її вплив, а й самі чинять активний вплив на економічні процеси, що відбуваються в господарському житті суспільства. У

зв'язку з цим особливе значення має виявлення тенденцій розвитку процесів концентрації і централізації капіталу в банківській системі України.

Процес консолідації в банківській сфері, з одного боку, повинен надати новоствореним інститутам значний запас фінансової стійкості та кращу диверсифікацію ризиків при підвищенні забезпеченості власним капіталом. Але, з іншого боку, концентрація капіталу здатна принести додаткові проблеми, пов'язані з посиленням системних ризиків.

Дослідженню процесів концентрації та централізації капіталу присвячені праці вітчизняних та зарубіжних науковців: С. Д. Богма, Д. А. Горовий, Я. О. Гусев, І. І. Д'яконова, В. В. Коваленко, Р. В. Корнилюк, Л. О. Нетребчук, В. Онищенко, М. Остролуцький, К. М. Суторміната ін. Незважаючи на те, що питанням концентрації та централізації банківського капіталу, на сьогоднішній день приділяється значна увага як в наукових дослідженнях, спеціальній літературі, так і на практиці, проблеми, що виникають в банківському секторі, залишаються недостатньо вивченими.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є визначення теоретичних та практичних питань концентрації та централізації капіталу банківської системи України.

Завданнями випускної кваліфікаційної роботи є:

- розглянути теоретичні основи концентрації та централізації банківського капіталу;
- дослідити тенденції та форми прояву процесів концентрації вітчизняного банківського капіталу;
- проаналізувати рівень концентрації капіталу банківської системи;
- дослідити світовий досвід контролю за входженням іноземного капіталу в банківський сектор та його вплив на рівень концентрації;
- запропонувати напрями удосконалення інструментів регулювання концентрації банківського капіталу.

Об'єктом дослідження є процеси концентрації та централізації банківського капіталу.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання, що виникають в процесі концентрації банківського капіталу.

Методи дослідження. У процесі дослідження були використані наступні методи дослідження: метод систематизації (у дослідженні сутності концентрації та централізації банківського капіталу), метод порівняння, структурно-функціональний метод (у дослідженні тенденції та форми прояву процесів концентрації вітчизняного банківського капіталу), метод прогнозування та планування (при удосконаленні інструментів регулювання концентрації банківського капіталу).

Інформаційною базою дослідження є українські та зарубіжні підручники, навчальні посібники, монографії, книги, нормативно-правові акти, статистичні дані державних офіційних органів, статті періодичного друку.

Особистий внесок магістра. Випускна кваліфікаційна робота є самостійним завершеним дослідженням автора.

Публікації. Окремі результати дослідження знайшли відображення в науковій статті: Заєць І. С. Концентрація та централізація капіталу банківської системи України. Банківська система в умовах глобальних фінансових дисбалансів: зб. наук. ст. студ. денної форми навчання / відп. ред. Н.П. Шульга. – К.: Київ. нац. торг. - екон. ун-т, 2018. – 363 с. (С.144-151).

Обсяг та структура роботи. Робота складається з 3 розділів, вступу, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг роботи складає 58 сторінок. У роботі представлено 8 таблиць, 11 рисунків, 1 додаток та використано 50 наукових джерел.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КОНЦЕНТРАЦІЇ ТА ЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ

Концентрація та централізація капіталу є взаємопов'язаними, але не тотожними поняттями. Принципова відмінність між концентрацією та централізацією капіталу полягає у джерелах збільшення капіталу. Так, при концентрації капіталу, джерелом збільшення капіталу є додана вартість, а при централізації капіталу – джерелом виступають вже існуючі капітали.

Концентрація капіталу це процес зосередження, нарощування, зростання капіталу за рахунок капіталізації доходів, а централізація капіталу це процес збільшення розмірів капіталу за рахунок примусового або добровільного злиття, поглинання та об'єднання раніше самостійних капіталів.

Концентрації та централізації банківського капіталу останнім часом стала поняттям, яке викликає чималі дискусії серед економістів. Так, на думку авторів економічного словника, концентрацією капіталу є збільшення розмірів капіталу в процесі його нагромадження за рахунок капіталізації частини прибутку[3, с. 168]. В «Банківській енциклопедії» сказано, що концентрація капіталу – це збільшення розмірів капіталу банку у процесі його нагромадження [1, с. 225].

Концентрація банківського капіталу, за визначенням П. Матвієнко, виражається у збільшенні не тільки загальної суми банківських ресурсів, а й ресурсів, що припадають на кожний банк [24, с. 45]. С.К. Реверчук зазначає, що «концентрація банківського капіталу – це процес зростання величини банківського капіталу шляхом збільшення ресурсної бази банку внаслідок здійснення реструктуризаційних (злиття, поглинання) та відтворювальних (нагромадження, капіталізація) економічних процесів [21, с. 16].

Поняття концентрації та централізації взаємопов'язані та доповнюють одне одного. В результаті взаємопроникнення базових понять централізації та концентрації утворюються групи суміжних понять та сукупність методів (органічне зростання, стратегічні альянси, злиття та поглинання, реорганізація,

реструктуризація), за допомогою яких банки змінюють свою бізнес-архітектуру та бізнес-стратегії. Конкуренція індивідуальних капіталів є основним спонукальним чинником до реалізації цих понять, відповідно з їх економічним призначенням [28, с. 183].

Базисом, що поєднує всі ці близькі за змістом поняття виступає капіталізація. У самому загальному плані капіталізація – це перетворення доходу в капітал, або нагромадження капіталу.

Оскільки накопичення всього суспільного капіталу виражається в накопиченні окремих індивідуальних капіталів і конкуренції між ними, весь процес накопичення супроводжується концентрацією та централізацією капіталу. Відповідно, концентрація капіталу в процесі його нагромадження за необхідності доповнюється централізацією. В той же час концентрація відрізняється від централізації капіталу джерелом його зростання. Для концентрації капіталу джерелом зростання є капіталізація частини додаткової вартості, в той час як централізація капіталу є процесом об'єднання капіталів окремих осіб чи групи власників капіталу в один загальний актив в результаті поглинання або приєднання інших, вже існуючих капіталів.

Консолідація є важливим інструментом перетворень у підприємницькому секторі, її розвиток в певному ступені являється індикатором стану, а відповідно і напрямом концентрації. Консолідація капіталу – це процес об'єднання (злиття) капіталів суб'єктів господарювання та укрупнення банківського бізнесу з метою підвищення ефективності, максимізації прибутку та посилення конкурентних переваг на ринку, шляхом забезпечення якісно нового процесу приросту капіталу за рахунок його перерозподілу, зміни структури та капіталізації доходів. Консолідація також передбачає можливість взаємодії банків з іншими фінансовими установами із послідуєчим створенням інтегрованих структур.

Результатом централізації капіталу є посилення процесів його концентрації. Збільшення ринкової частки, а отже, і ринкової сили на певному етапі веде до виникнення монопольних переваг і монопольного прибутку, багаторазово підсилює інтенсивність концентрації капіталу.

Централізація капіталу є процесом збільшення розмірів капіталу в результаті об'єднання або злиття декількох раніше самостійних капіталів. Цей процес забезпечується двома шляхами:

1) шляхом добровільного злиття окремих капіталів в один. Нерідко це робиться під впливом конкурентної боротьби з метою збереження індивідуальних капіталів, якщо їм загрожує поглинання більшим капіталом. Іноді капітали об'єднуються для створення єдиного спільного підприємства, якщо одного капіталу для цього виявляється недостатньо. Одним із способів такого об'єднання є створення підприємства у вигляді акціонерного товариства;

2) шляхом поглинання одного капіталу іншим, як правило, більшим. Зазвичай таке поглинання є результатом конкурентної боротьби, сильніші позиції в ній має великий капітал, так що великі капітали ростуть швидше дрібних не лише в результаті масштабнішого накопичення, але і в результаті поглинання інших капіталів [31, с. 36].

Основним чинником, що визначає процеси централізації, є конкуренція індивідуальних капіталів, в якій найбільш сильні позиції – у великих капіталів, що володіють більшою ефективністю, запасом міцності і потенціалом зростання, як органічного, заснованого на капіталізації прибутку, так і ринкового, – за рахунок зростання ціни акцій на фінансовому ринку. Спонукальним мотивом централізації виступає прагнення максимізувати прибуток, вийти на якісно інший рівень розвитку, зайняти максимально можливу частку ринку.

На інтенсивність процесів концентрації та централізації капіталу впливає структура власності, яка може змінюватися, залежно від того, які форми централізації будуть використані. Зростання капіталу окремого банку може відбуватися, по-перше, за рахунок нових інвестицій існуючих акціонерів, по-друге, за рахунок залучення стратегічного або портфельного інвестора, в третіх, – за рахунок публічного розміщення акцій. Кожен із варіантів має свої переваги, недоліки та обмеження.

Стратегічний інвестор зацікавлений в успішному розвитку бізнесу і може забезпечити великі довгострокові вкладення, доступ до нових ринків і джерел

фондування, що істотно збільшує ринкову капіталізацію банку. Проте стратегічні інвестори прагнуть максимально збільшити свою частку в капіталі, що може призвести до зміни структури власності, та негативно вплинути на подальший розвиток банку.

Процеси концентрації капіталу активізувалися під впливом глобалізації. Під глобалізацією розуміється якісно інший етап інтернаціоналізації господарського життя, що визначає новий рівень взаємозалежності різних країн в результаті зростаючого обсягу міжнародних операцій і світових потоків капіталу, на основі все більш швидкої і широкої дифузії технологій (насамперед інформаційних та телекомунікаційних). В рамках загального процесу глобалізації виділяється фінансова глобалізація, що виражається у виключно високій взаємозалежності і взаємовпливі міжнародних і національних фінансових ринків.

Фінансова глобалізація характеризується трьома ключовими аспектами: глобальною присутністю і впливом транснаціональних корпорацій та міжнародних фінансових інститутів, посиленням міжнародної фінансової інтеграції та постійним виникненням і швидким поширенням фінансових інновацій [36, с. 125]

Рушійною силою інтернаціоналізації банківської діяльності стала інтернаціоналізація фінансових ринків, а не виробництва і торгівлі, що було характерним для останніх століть. Водночас для окремого банку інтернаціоналізація проявляється у:

- розвитку та зміцненні міжнародних зв'язків і контактів з іноземними установами;
- збільшені обсягів діяльності банку на міжнародних фінансових ринках;
- участі в міжнародних банківських об'єднаннях;
- виходу банку на закордонні ринки шляхом створення або придбання відповідних банківських підрозділів

Дослідимо основні особливості транснаціоналізації банківського бізнесу. До особливостей транснаціоналізації банківського бізнесу відносять такі особливості [41, с. 60]:

- величезні масштаби і прискорені темпи міжнародного банківського ринку, як складової світового фінансового ринку;
- відбувається постійне зростання кількості банків, що здійснюють міжнародні операції. Так, якщо на початку XX ст. нараховувалось менше 50 міжнародних банків, то на початку XXI – близько 36 тис.;
- спостерігається значна та наростаюча географічна диверсифікація діяльності міжнародних банків;
- велика частка міжнародних операцій в діяльності банків.

Ці кількісні зміни в системі міжнародного банківського бізнесу супроводжуються суттєвими якісними змінами. Основною новою якісною характерною рисою міжнародного банківського бізнесу є те, що відбувається «банкорізація» всього економічного життя суспільства. Це проявляється в тому, що банківська система впроваджується в усі сфери і галузі ринкової економіки. До основних причин даного процесу слід віднести наступні:

- залежність економічних суб'єктів та споживачів різних категорій від зовнішніх фінансових джерел;
 - формування і постійна наявність тимчасово вільних грошових коштів.
- Особлива роль при цьому належить доходам тіньової економіки.

Іншою якісною зміною є те, що сучасний міжнародний бізнес являє собою багатофункціональні, диверсифіковані структури, що виконують різні операції, не тільки банківські, але і інші фінансові та не фінансові операції. Серед таких операцій необхідно виділити основні: акумулюючі, кредитні, управлінські, інвестиційні. Особлива роль належить першій функції. Жоден банк не може функціонувати без залучення зовнішніх фінансових ресурсів.

На сучасному етапі йде гостра боротьба за грошові ресурси різних учасників депозитних ринків. Формування депозитної бази міжнародних банків має свої особливості:

- у формуванні цієї бази беруть участь різні категорії вкладників;
- висока ступінь географічної диверсифікації вкладів. Це пояснюється двома факторами: наявністю та постійним збільшенням кількості зарубіжних

підрозділів міжнародних банків; також банки мають широкую мережу міжнародних кореспондентських зв'язків з багатьма банками в інших країнах.

Незважаючи на великі суми депозитної бази крупних іноземних банків, їм не достатньо цих засобів для успішного проведення всіх своїх операцій. В цих умовах міжнародні банки змушені шукати нові джерела і способи формування позикових коштів для задоволення потреб клієнтів в кредиті. Серед таких джерел виділяють міжбанківські кредити та сек'юритизацію банківських позик [29].

На сучасному етапі міжнародні банки розширюють спектр своїх функцій, операцій. До них слід віднести: фінансування зовнішньоекономічної діяльності приватних компаній, операції по фінансуванню корпоративних злиттів та поглинань. Інвестиційні операції стають в сучасних умовах основним джерелом доходів для міжнародних банків. Одним із найважливіших сегментів ринку інвестиційних операцій є довірче управління активами або кастодіальне управління. Банк – кастодіан виконує різні функції, в тому числі зберігання цінностей, цінних паперів, контроль за виконанням угоди, збір доходів тощо.

Серед структурних компонентів глобалізації слід виділити такі:

- поступове стирання економічних меж між країнами;
- формування глобальної фінансової системи та інтеграція національних банківських систем;
- утворення глобальної системи поширення інформації та обміну нею;
- формування глобальної системи руху товарів та послуг, що охоплює міжнародну торгівлю, послуги транспортування, зберігання, страхування та інші необхідні операції при здійсненні постачання і регулювання товарних потоків.

Роль лідера економічної глобалізації закріпилася саме за сферою фінансів. Саме тут процес глобалізації якісно і кількісно просунувся вперед, причому зі зростанням міжнародного співробітництва у сферах виробництва, торгівлі, консолідації та інтеграції різних ринків збільшується й потреба клієнтів у доступі до різноманітних фінансових послуг у будь-якій частині світу. Серед основних тенденцій ринку злиття і поглинання слід виділити:

- появу національних лідерів у країнах Європи;

– прагнення європейських банків посісти провідні позиції на ринках світу в пошуках можливостей подальшого зростання і з метою стратегічного позиціонування;

– продаж страхових активів банківськими групами;

– стійкі інтерес до фінансового сектору фондів прямого інвестування.

Специфіка інтернаціональної діяльності банків та її особливості полягають в такому [8, с. 46]:

– зростання внутрішнього попиту на гроші;

– підвищення продуктивності капіталу;

– падіння світових процентних ставок.

Як відомо, інтернаціоналізація банківської системи являє собою взаємопов'язаний процес виходу поза рамки національного ринку та входження закордонних інвесторів до вітчизняних банків. Проте теорія банківської справи не виділяє принципової різниці між інтернаціоналізацією та глобалізацією у банківській системі, адже глобалізація банківських систем сприяє прискоренню темпів технологічних змін, які впливають на умови функціонування банків, як фінансових інститутів.

Однак останнім часом процес інтернаціоналізації серйозніше впливає на зростання міжбанківської конкуренції, уніфікацію національних законодавств у сфері регулювання банківської діяльності, а також сприяє усуненню правових перешкод, які спрямовані на превентивний захист національних банківських систем від конкуренції з боку міжнародних банківських структур. Таким чином, у процесі банківської інтернаціоналізації відбувається вирівнювання конкурентних умов як на національному, так і на світовому ринках [25, с. 116].

З іншого боку, варто звернути увагу на організаційний аспект інтернаціоналізації банківських систем, зокрема на той факт, що безпосередньо у процесі інтернаціоналізації задіяні два види банків: багатонаціональні та міжнародні банки. Останні відзначаються тим, що проводять валютні транзакції міжнародного характеру, не маючи при цьому локалізованих відділів за кордоном.

Головною особливістю багатонаціональних банків є здійснення діяльності в різних країнах. Це означає, що багатонаціональні банки мають свої філіали більш ніж в одній країні, будучи при цьому, деяким чином, ніби «фізично» присутніми в багатьох країнах. Це призводить до того, що тільки багатонаціональні банки приймають активну участь в процесі інтернаціоналізації.

Необхідною умовою глобалізації фінансових ринків є свобода руху капіталу, в результаті чого значно зміцнюється фінансовий потенціал світової економіки. В цьому аспекті надвисока інтенсифікація руху фінансових потоків є прогресивним наслідком глобалізації світового господарства.

Статистичні дані свідчать про те, що реалізація цієї стратегії наразі є актуальною. Кількість угод та їх вартість в останні роки зростає. На рис. 1.1 наведено основні тенденції щодо кількості та вартості транскордонних злиттів та поглинань. Їх динаміка цілком повно відображає стан глобальної економіки та настрої ринку в цілому.

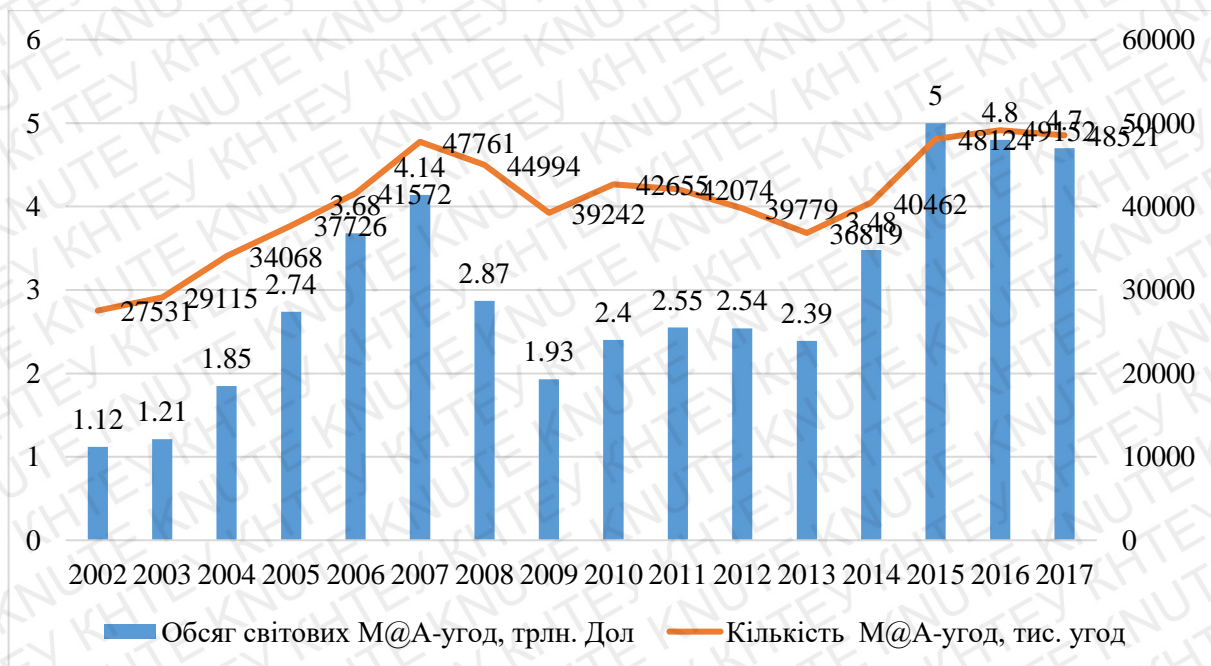

Рис. 1.1. Динаміка обсягів злиттів та поглинань за 2005-2017 рр., трлн. дол.

США

Джерело: [48; 49]

Очевидним є той факт, що збільшення обсягу угод після кожного падіння завжди перевищує рівень, який спостерігався до падіння. Світова фінансово-економічна криза негативно вплинула на процеси злиття та поглинання. Вже у

2009 р. їх вартість знизилась майже до рівня 2004 р. За період 2010-2013 рр. динаміка злиттів та поглинань мала стрибкоподібний характер, але все ж не досягла значень передкризового періоду розвитку світової економіки.

Загальним показником оцінювання рівня концентрації, відповідно – монополізації ринку є індекс концентрації. Індекс концентрації призначений для відображення сукупної частки на ринку певної кількості компаній. Якщо цей показник наближається до 100, то ринок вважається монополізованим, якщо ж показник вищий за нуль, то ринок можна вважати конкурентним. На концентрованому ринку можна визначити «ядро» і «аутсайдерів» – два рівні конкуренції. З одного боку, «ядро» конкурує з аутсайдерами, іноді вдаючись до картельних змов; з іншого – спостерігається жорстка конкуренція всередині самого «ядра». Через це відстеження державним наглядовим органом показників концентрації ринку є дуже важливим з огляду на регулювання процесів, які там відбуваються.

Отже, індекс концентрації дозволяє враховувати концентрацію ринку за обмеженою кількістю найбільших учасників ринку – банків – зазвичай від 3 до 10, що відповідно, виключає для оцінювання ролі малих та середніх банків. Основним недоліком індексу концентрації є те, що він не враховує розбіжності значень ринкових часток. Водночас індекс продовжують використовувати як загальний індикатор наявності (відсутності) домінуючих учасників ринку [38, с. 241].

Найуживаніші показники, що використовуються при оцінюванні ринкового середовища та стану концентрації банківського ринку, наведено у табл. 1.1.

Нормативні (допустимі) значення зазначеного індексу в різних країнах розрізняються, що обумовлено практикою та особливостями оцінювання та регулювання ринкового регулювання у цих країнах. Так, для США значення індексу концентрації для чотирьох найбільших учасників ринку (банків), яке менше 0,45 (45 %) – обумовлює низький рівень концентрації, а більше 0,75 (75%) – високий. Відповідно, в діапазоні 0,45 – 0,75 (45,0 – 75,0 %) – помірний рівень концентрації ринку.

Показники оцінювання стану ринкового середовища банківського ринку

№ з/п	Показники	Формула розрахунку	Умовні позначення
1	Індекс концентрації банківського сектору	$IC_{j,t} = \sum_i^n \frac{P_{j,t}}{P_{j,t}}$	IC _{jt} – індекс концентрації банківського сектору у t-періоді за j-м показником діяльності банку (дохід, активи, капітал); P _{jit} – значення j-го показника діяльності i-го банку у t-періоді; P _{jt} – значення j-го показника діяльності банку для банківської системи загалом у t-періоді; n – кількість банків у банківській системі країни;
2	Індекс Херфіндаля-Хіршмана для банківського сектору	$IH_{j,t} = \sum_i^n \left(\frac{P_{j,t}}{P_{j,t}} \right)^2$	IH _{jt} – індекс Херфіндаля-Хіршман для банківського сектору у t-періоді за j-м показником діяльності банківського сектору

Джерело: [32]

У Німеччині вважається, що про монопольне становище компаній на ринку можна говорити, якщо на трьох і менше учасників ринку припадає половина усього ринкового обороту; на 5 і менше підприємств – понад дві третини обороту.

За законодавством Євросоюзу, найбільш безпечною є ситуація, за якої в галузі діють десять і більше конкурентів, причому питома вага одного з них не повинна перевищувати 31 %; двох – понад 44 %, трьох – 54 %, чотирьох – 64 %. Якщо таке співвідношення порушується, держава вдається до економічних санкцій, обмежує присутність відповідних учасників на ринку.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА РІВНЯ КОНЦЕНТРАЦІЇ КАПІТАЛУ В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ

2.1 Тенденції та форми прояву процесів концентрації вітчизняного банківського капіталу

Останні роки розвитку банківської сфери в Україні характеризуються несприятливими соціально-політичними зрушеннями. Криза 2014-2015 рр. залишила банківську систему з величезною кількістю невирішених проблем. Станом на 01.01.2012 р. банківський сектор України налічував 176 публічних банків. У 2014 р. кількість банків сягала 180 одиниць. З того часу кількість банків скоротилася майже на 55% і станом на 01.01.2018 р. на банківському ринку України функціонує 82 банки, із них 16 банків зі 100% іноземним капіталом, а уже на початок 2019 року в Україні налічувалось 77 банків [47].

Результатом 2017 року для банківського сектору стало отримання збитку в розмірі 24,4 млрд.грн., його сформували в основному декілька банків, зокрема «Приватбанк» і два банки з російським капіталом. Кількість збиткових банків скоротилася із 33 у 2016 році до 18 у 2017 р. А тих, які мають операційний збиток до відрахувань у резерви, із 23 до 14.

За 2018 рік банківський сектор отримав рекордний прибуток 21,7 млрд.грн., зокрема 10,8 млрд.грн. – у 4 кварталі. Чистий прибуток прибуткових банків становив 34,4 млрд.грн., збитки збиткових – 12,7 млрд. грн.. Операційні доходи зросли на 27,5% насамперед завдяки приросту чистих процентного та комісійного доходів, а витрати збільшилися на 27,6%. Операційний прибуток до формування резервів зріс на 25,4%.

У табл. 2.1 відображено результати аналізу основних показників діяльності банківського сектору України за 2013-2018 рр..

Загальний обсяг кредитного портфелю у 2014-2018 рр. знаходиться майже на одному рівні. А чисті кредити суб'єктам господарювання (кредити за

вирахуванням резервів під кредитну заборгованість) починаючи з 2014 р. мають тенденцію до зменшення.

Таблиця 2.1

**Динаміка основних показників банківської діяльності в Україні
за 2014-2019 рр..**

Показник	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016	01.01.2017	01.01.2018	01.01.2019	01.11.2019
1	2	3	4	5	6	7	8
Загальні активи, млрд.грн.	1 409	1 477	1 571	1 737	1 848	1911	1908
у т.ч. в іноземній валюті, млрд.грн..	513	667	800	788	755	779	730
Темп приросту, %	11.4	4.8	6.4	10.6	6.4	3,4	-6,3
Чисті активи, млрд.грн..	1 278	1 290	1 254	1 256	1 336	1 361	1397
Темп приросту, %	13.7	1.0	-2.8	0.2	6.4	1,9	2,6
Кредити надані, млрд.грн.	911	1006	965	1 006	1043	1147	1075
Темп приросту, %	11,7	10,4	-4,1	4,1	3,6	9,9	-6,3
Частка простроченої заборгованості, %	7,7	13,5	22,1	24,2	27,9	29,2	29,1
Резерви за активними операціями, млрд.грн..	131	204	321	484	516	599	515
Валові кредити суб'єктам господарювання, млрд.грн..	727	820	831	847	870	945	841
Темп приросту, %	14.7	12.8	1.3	2.0	2.7	8,6	-11,0
Чисті кредити суб.госп., млрд. грн.	648	710	614	477	458	495	430
Валові кредити фізичним особам, млрд.грн.	189	208	176	157	171	197	207
Темп приросту, %	3.0	10.3	-16	-10	8.6	15,2	5,1
Чисті кредити фізичним особам, млрд. грн.	145	144	96	76	91	102	135
Власний капітал, млрд.грн..	193	148	103	123	163	144	189
Темп приросту, %	13,7	-23,1	-30	19,3	32,1	-12	31,2
Зобов'язання, млрд.грн..	1085	1168	1150	1132	1172	1210	1210
Темп приросту, %	13,3	7,6	-1,5	-1,5	3,5	3,2	0,0
Кошти суб'єктів господарювання, млрд.грн..	258	283	349	413	427	396	439
Темп приросту, %	16.8	9.5	23.5	18.2	3.4	-7,2	10,8
Кошти фізичних осіб, млрд.грн..	443	403	402	437	479	510	536
Темп приросту, %	20.2	-8.9	-0.3	8.7	9.3	6,4	5,1
Чисті кредити суб'єктам госп./ ВВП, %	42.6	44.7	30.9	20.0	15.6	13,9	н/д

1	2	3	4	5	6	7	8
Чисті кредити фізичним особам/ ВВП, %	9.5	9.1	4.8%	3.2	3.1	2,9	н/д
Кошти суб'єктів господарювання/ ВВП, %	17.0	17.8	17.6	17.3	14.6	11,1	н/д

Кошти фізичних осіб/ ВВП,%	29.1	25.4	20.2	18.3	16.3	14,3	н/д
-------------------------------	------	------	------	------	------	------	-----

Продовження табл. 2.1

Джерело: [47]

Відношення чистих кредитів суб'єктів господарювання до ВВП (рівень проникнення) станом на 01.01.2015 р. складав 44,7%, станом на 01.01.2019 р. – лише 13,9%. Це свідчить про значне скорочення фінансування реального сектору економіки. Ефективність «Приватбанку» та банків з іноземним капіталом (крім РФ) суттєво зросла. Водночас два державних банки зафіксували операційні збитки через негативний результат переоцінки окремих фінансових інструментів та значні операційні витрати. Але завдяки розформуванню резервів за рік їм вдалося отримати помірний прибуток. У 2018 році відрахування в резерви в банківському секторі були вдвічі нижчими, ніж роком раніше та становили 23,7 млрд. грн.

У 2018 році НБУ чотири рази підвищував облікову ставку з 14,5% до 18% річних, востаннє – наприкінці 3 кварталу. Попри це в першому півріччі 2018 року відсоткові ставки за депозитами майже не змінилися, а почали зростати тільки у 3 кварталі через уповільнення темпів зростання депозитів. За офіційними статистичними даними НБУ, станом на 31.12.2018 р., загальні активи банківської системи України склали 1359703 млн. грн., обсяги наданих кредитів – 1118860 млн. грн., а сформовані резерви за активними операціями – 556445 млн. грн.. Зазначимо, що частка непрацюючих кредитів протягом 2018 року незначно зменшилась [47].

Така ситуація обумовлена фінансовою кризою 2013–2014 рр., наслідки якої стали відчутними для банківської системи саме через 2-3 роки. Зростання кількості неплатоспроможності клієнтів банків, проблеми ведення бізнесу та загальне зниження рівня життя населення (зокрема, рівня реальних доходів населення) є основними причинами зростання проблемної заборгованості банків за 2013-2017 рр..

Формування ефективного кредитного портфеля – це одне з ключових завдань і головних проблем діяльності банку. Проаналізуємо динаміку наданих кредитів банками України в контексті наведеного вище (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Динаміка показників кредитного портфеля банків України у 2014–2019 рр..

Роки	Кредити надані резидентам, млн.грн..	Абсолютне відхилення (+,- ,)млн.грн..	Темп росту, %	Темп приросту, %
2014	1 020 667	-	-	-
2015	981 627	-39 040	96,18	-3,82
2016	998 682	+17 055	101,74	1,74
2017	1 016 657	+17 975	101,80	1,80
2018	1 073 131	+56 474	105,55	5,55
2019*	1 011 848	-61 283	94,28	-5,71

Джерело: складено автором на основі [47]

*станом на листопад

За даними табл. 2.2, упродовж 2014–2018 рр. зберігається тенденція до зростання обсягів кредитування економіки України банківськими установами, зокрема обсяги наданих кредитів у 2018 р. зросли, порівняно з 2014 р., на 5%.

Зауважимо, що така тенденція характерна для 2015–2017 рр. (рис. 2.1).

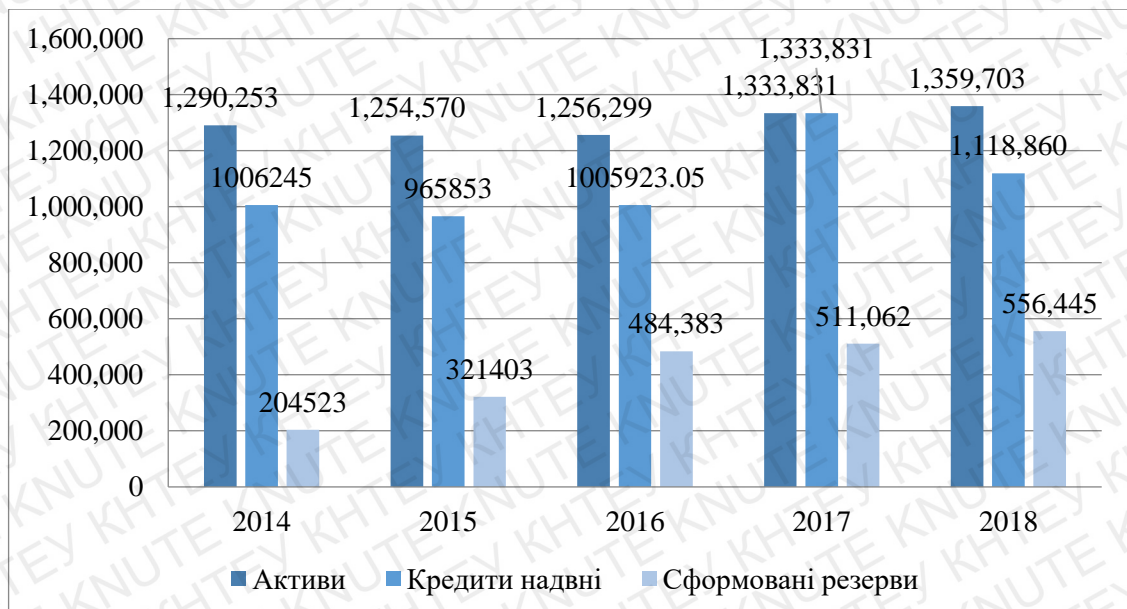

Рис. 2.1. Динаміка активів, наданих кредитів і сформованих резервів за кредитами банків України у 2014–2018 рр.

Джерело: складено автором на основі [47]

Як видно з рис. 2.1, за 2014–2018 рр. збільшилися обсяги банківських активів і обсяги сформованих резервів за активними операціями. Так, частка сформованих резервів у активах банків становила: 41% у 2018 р., що на 0,2% більше, ніж у 2017 р., і на 12,7% більше, ніж у 2015 р.

Фактором, що викликає занепокоєння, є зростання простроченої кредитної заборгованості. Так, якщо станом на 01.01.2014 р. частка простроченої заборгованості за кредитами в загальній сумі кредитів по банківській системі дорівнювала 7,7%, то на 01.01.2015 р. вона зростає до рівня 13,5%, станом на 01.01.2016 р. досягла показника в 22,1%, а станом на 01.01.2019р. сягнула межі в 29,2 %.

Сьогодні частка проблемних активів залишається досить високою (рис. 2.2).

Рис. 2.2.Обсяг загальних активів та проблемних кредитів, млрд.грн., %

Джерело: складено автором на основі [47]

Загалом за 2013-2018 рр. обсяг проблемних кредитів збільшився у 8,5 разів, що свідчить про низьку якість кредитного портфеля вітчизняних банків та високий ризик неповернення коштів. Ця тенденція є негативною для банків, адже є першопричиною їхньої неплатоспроможності.

Формування резервів під кредитні операції – необхідна умова забезпечення ліквідності та платоспроможності банку. Протягом 2013-2018 рр. обсяг таких резервів збільшився у 4,2 рази. Зазначимо, що частка резервів у кредитному портфелі банків у 2017 р. становила 49,6% (порівняймо, що у 2013 р. вона

дорівнювала 13,4%), а частка проблемних кредитів у кредитному портфелі у 2017 р. – 54,5%, у 2018 р. – 52,9%.

Це свідчить про те, що структура кредитного портфеля значно погіршилась за аналізований період за критерієм якості, а зменшення частки резервних коштів порівняно з часткою проблемних кредитів у 2018 р. (у 2013-2017 рр. спостерігається перевищення частки резервів над часткою проблемних кредитів у кредитному портфелі банків) є загрозовим з точки зору фінансової стабільності банківської системи [47].

Банківські експерти та НБУ вважають, що банківська система досягла «дна» у 2016 р., а у 2017 р. майже очистилася від «зайвих» банків, а 2018 рік став роком відновлення банківської системи. Результати діяльності банківського сектору України у 2018 році показують, що кроки прийняті НБУ для подолання кризи почали давати перші результати. Так, вперше за багато років банківський сектор за результатами року отримав прибутки, зросли темпи припливу депозитів населення та роздрібною кредитування, спостерігається поживлення в кредитуванні бізнесу.

Проте сьогодні головною проблемою банків залишається велика частка непрацюючих кредитів. Банкам слід значно активніше працювати з такими кредитами та розробляти план-заходи щодо їх скорочення. Головним завданням, необхідним для подолання кризи, залишається відновлення кредитно-інвестиційної діяльності, нарощування обсягів кредитування реальної економіки без зростання ризику неповернення кредитів. А це можливо лише за умов відповідної грошово-кредитної політики, яка дозволить суб'єктам господарювання активно користуватися банківськими кредитами.

У 2019 році приріст бази фондування очікувався на рівні попереднього року. Банки збережуть зацікавленість у роздрібному кредитуванні. Прискориться зростання корпоративного портфеля, що розпочалося у 2018 році. Цьому сприятиме очікуване зниження комерційних відсоткових ставок, оскільки НБУ може перейти до пом'якшення монетарної політики протягом 2019 року.

Від початку 2019 року почало застосовуватися правило амортизації застави за кредитами, що не обслуговуються понад два роки. Припускається, якщо банк не може за два роки стягнути заставу, то вона не виконує роль забезпечення та не може використовуватися під час розрахунку кредитного ризику. Повна амортизація застави за непрацюючими кредитами протягом наступних двох років призведе до повного покриття пруденційними резервами непрацюючих кредитів.

НБУ продовжує впроваджувати нові регуляції на основі CRD/CRR. Протягом 2019 року буде представлено для обговорення концепцію нового нормативу довгострокової ліквідності NSFR, а також нову концепцію структури регулятивного капіталу. Після обговорення із банківською спільнотою відповідні постанови буде затверджено НБУ.

За результатами 9 місяців 2019 року, банківський сектор працює у сприятливих макроекономічних умовах: темпи зростання депозитів достатні для підтримання кредитування, а зростання попиту бізнесу та населення на банківські послуги забезпечує високий прибуток. Ризики прибутковості банківського сектору в середньостроковому періоді є помірним. Так, за результатами 9 місяців 2019 року банківська система України показала прибуток у розмірі 17,3 млрд. грн.. Прибуток банківського сектору в січні-вересні становив 48.4 млрд.грн. – у 4.4 рази більше, ніж торік. Понад половину прибутку сектору сформував Приватбанк. Із 76 діючих банків прибутковими було 66 установ. Їхній прибуток становив 49.6 млрд.грн.. [47].

Підсумовуючи, слід відмітити, що в 2014 р. банківська система України опинилася у найглибшій кризі за весь період незалежності України. Цю кризу спричинили ряд таких факторів, як політична криза, анексія Криму, військові дії на сході країни, слабкість вітчизняної економіки. Вирішити проблеми банківського сектору лише фінансовими важелями було неможливо. Спочатку необхідно було вирівняти загальноекономічні процеси і лише після цього стабілізувати та розвивати далі банківську систему.

ПАТ «Державний ощадний банк України» нині є одним із лідерів ринку банківських послуг України. Відповідно до Закону України «Про банки і

банківську діяльність», ця установа має державну гарантію збереження вкладів фізичних осіб та їх видачі за першою вимогою. Цей факт є перевагою ПАТ «Ощадбанк» в порівнянні з іншими банківськими установами, які функціонують в Україні, та повністю відповідає головній меті створення цього банку, яка полягає у формуванні умов для мобілізації заощаджень громадян у банківській системі.

Якнаслідник Ощадбанку СРСР на ПАТ «Державний ощадний банк України» було покладено завдання по зберіганню заощаджень населення, і зважаючи на той факт, що установа має державну підтримку в реалізації даної функції, цей банк займає лідируючі позиції на ринку залучення депозитів від фізичних осіб. Крім того, ця банківська установа як представник уряду час від часу бере участь у реалізації державних проєктів, зокрема, здійснення пенсійних виплат, обслуговування й фінансування енергетичних проєктів, компенсація громадянам вкладів, які знецінились після розпаду Радянського Союзу, управління розрахунками між державними компаніями реального сектору економіки, реалізація проєктів по здійсненню виплат вкладникам збанкрутілих банків. Проте все ж слід відмітити, що незважаючи на такі окремі проєкти, у цілому держава не реалізовує через цю установу свої стратегічні проєкти та не здійснює суттєвого впливу на прийняття керівництвом оперативних рішень.

Засновником ПАТ «Ощадбанк» є держава в особі Кабінету Міністрів України. Держава здійснює та реалізує повноваження власника щодо акцій, які їй належать у статутному капіталі ПАТ «Ощадбанк», через органи управління банку. Члени органів управління ПАТ «Ощадбанк» не володіють акціями. 100% акцій належать державі в особі Кабінету Міністрів України.

Основна діяльність ПАТ «Ощадбанк» полягає у веденні банківських рахунків та залученні депозитів юридичних та фізичних осіб, наданні кредитів, здійсненні платежів, емісії банківських платіжних карток, розвитку торгового еквайрингу та альтернативних каналів продаж, торгівлі цінними паперами та у здійсненні операцій з іноземними валютами.

Стратегічна мета ПАТ «Ощадбанк» – це впровадження сучасних банківських технологій та продуктів як основи

підвищення операційної ефективності та забезпечення зваженого і стійкого зростання в довгостроковій перспективі.

ПАТ «Ощадбанк» не є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, оскільки усі вклади фізичних осіб в Банку гарантовано державою.

Юридична адреса Банку: Україна, 01001, м. Київ, вул. Госпітальна, 12г.

Організаційна структура ПАТ «Державний ощадний банк України» представлена на рис. 2.3.

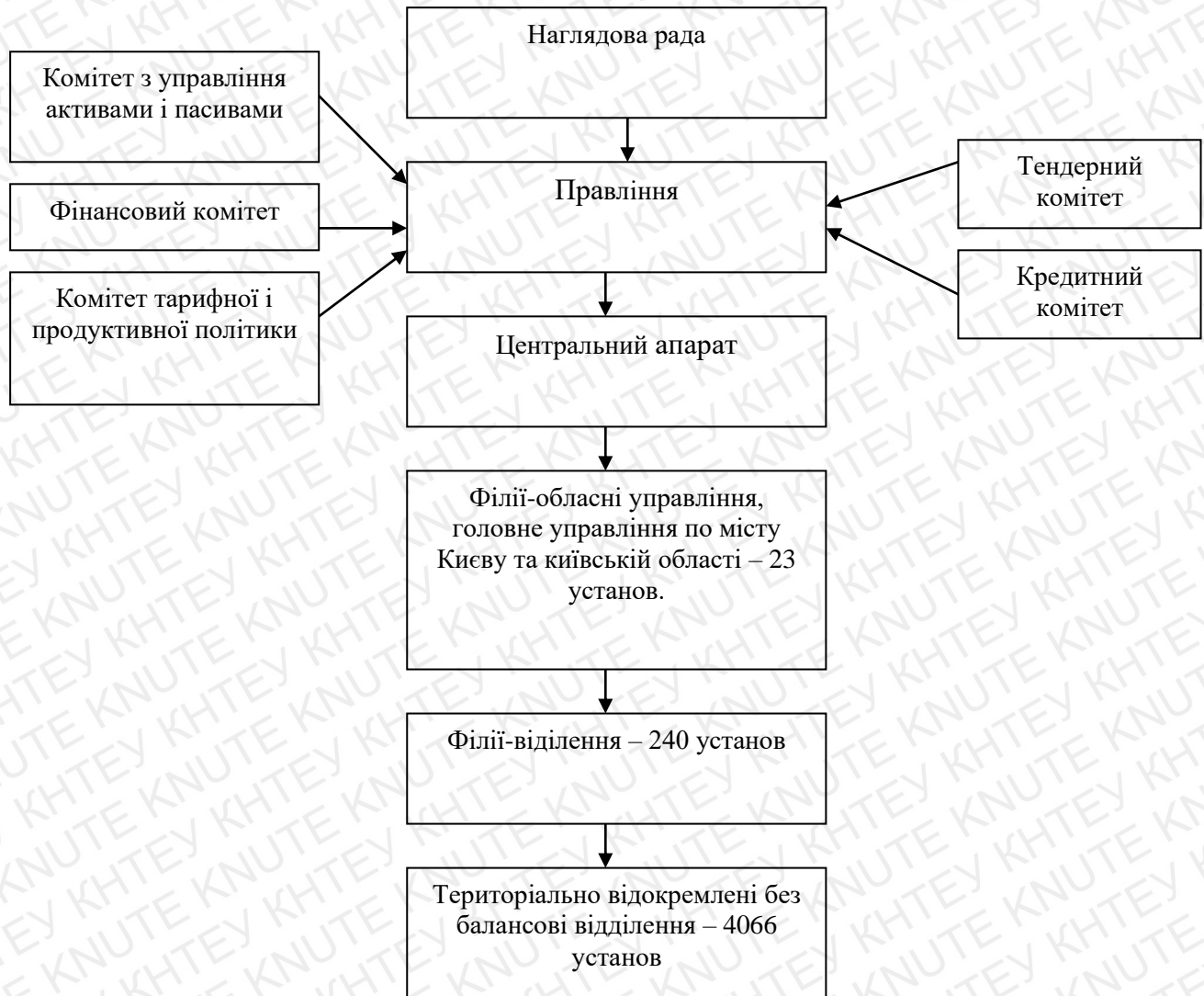

Рис. 2.3. Організаційна структура ПАТ «Державний ощадний банк України»

Джерело: складено автором на основі [50]

Банком щорічно складаються та затверджуються правлінням банку вскладібізнес-плану короткострокові плани розвитку, зокрема основні показники за напрямками діяльності, структура планового балансу, бюджет та інші. Бізнес-

план ПАТ «Державний ощадний банк України» на 2017 рік затверджено постановою правління АТ «Ощадбанк» від 20.12.2016 р. № 1045.

Основною стратегічною ціллю корпоративного бізнесу є відбудова банку як фінансово стійкої установи, що проводить обслуговування своїх клієнтів на новому рівні якості та ефективно виконує функції належні відповідно до його місії, ролі та сутності в економічному просторі України.

Проаналізуємо фінансовий стан ПАТ «Ощадбанку» на основі звітності за 2013-2018 рр.

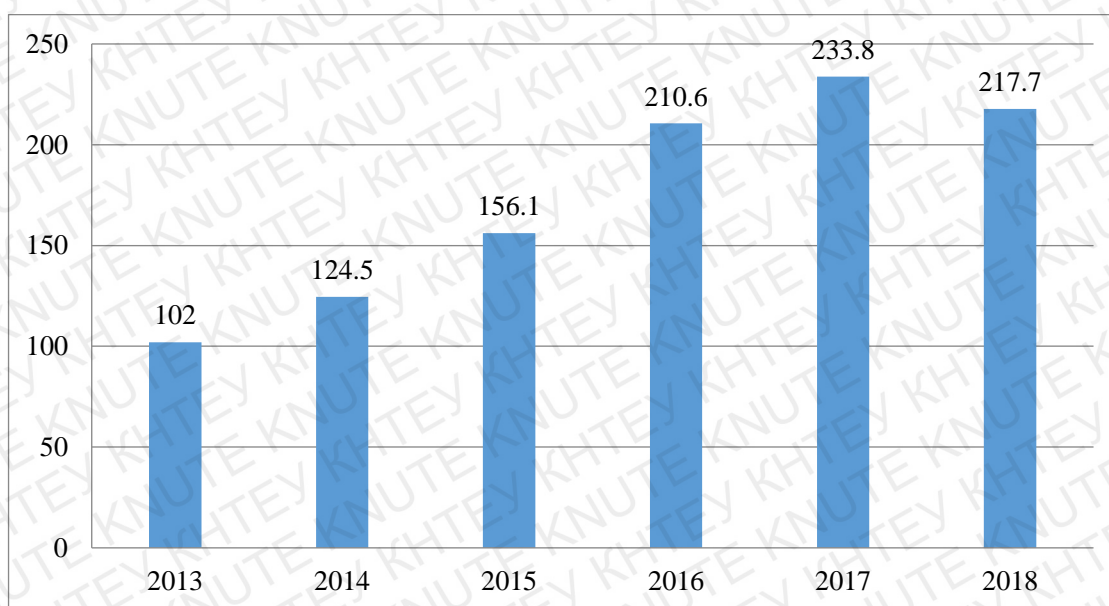

Рис. 2.4. Динаміка активів ПАТ «Державний ощадний банк України» протягом 2013-2018 рр. млрд. грн.

Джерело: складено автором на основі [50]

Так, активи банку на 31.12.2018 р. становили 217,8 млрд. грн., що на 7% менше, ніж у минулому році. Станом на 31.12.2018 р. активи ПАТ «Державний ощадний банк України» зменшились на 16,1 млрд.грн.. (рис. 2.4).

Основним джерелом формування активів ПАТ «Державний ощадний банк України» виступають строкові депозити (рис. 2.5).

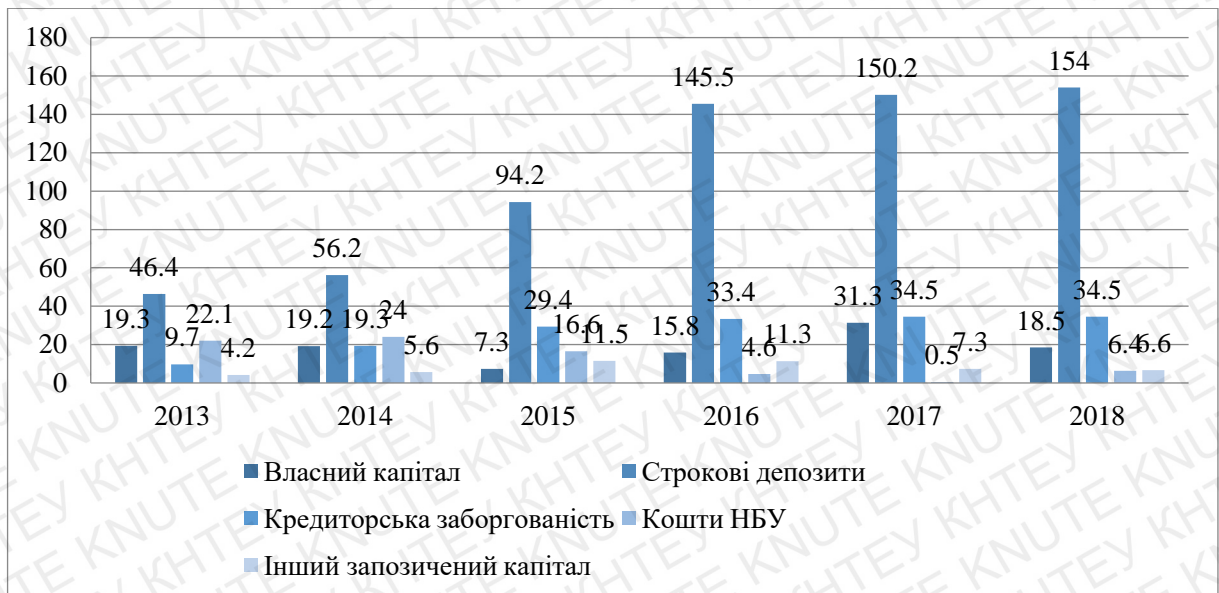

Рис. 2.5. Динаміка пасивів ПАТ «Державний ощадний банк України» протягом 2013-2018 рр.

Джерело: складено автором на основі [50]

Як бачимо, строкові депозити на кінець 2018 р. перебували на рівні 154,0 млрд.грн., що є найбільшим показником протягом аналізованого періоду.

Структура пасивів банку у 2018 році змінилась у бік зростання частки депозитів клієнтів (на Зв.п. до 70%) та зменшення частки власного капіталу(на 5,6 в.п. до 8,4%) (рис. 2.6).

Рис. 2.6. Структура пасивів ПАТ «Державний ощадний банк України» протягом 2013-2018 рр. млрд. грн.

Джерело: складено автором на основі [50]

Аналізуючи напрями вкладання коштів ПАТ «Державний ощадний банк України», слід відмітити, що значних змін у структурі його активів протягом аналізованого періоду не відбулося, а найбільших змін зазнала частка коштів, інвестованих у державні цінні папери, які рефінансуються Національним банком України.

Діяльність ПАТ «Державний ощадний банк України» у 2014-2015 рр. була збитковою, що пов'язано із втратою активів Кримського республіканського управління та філій в Донецькій та Луганській областях непідконтрольних Україні (рис. 2.7).

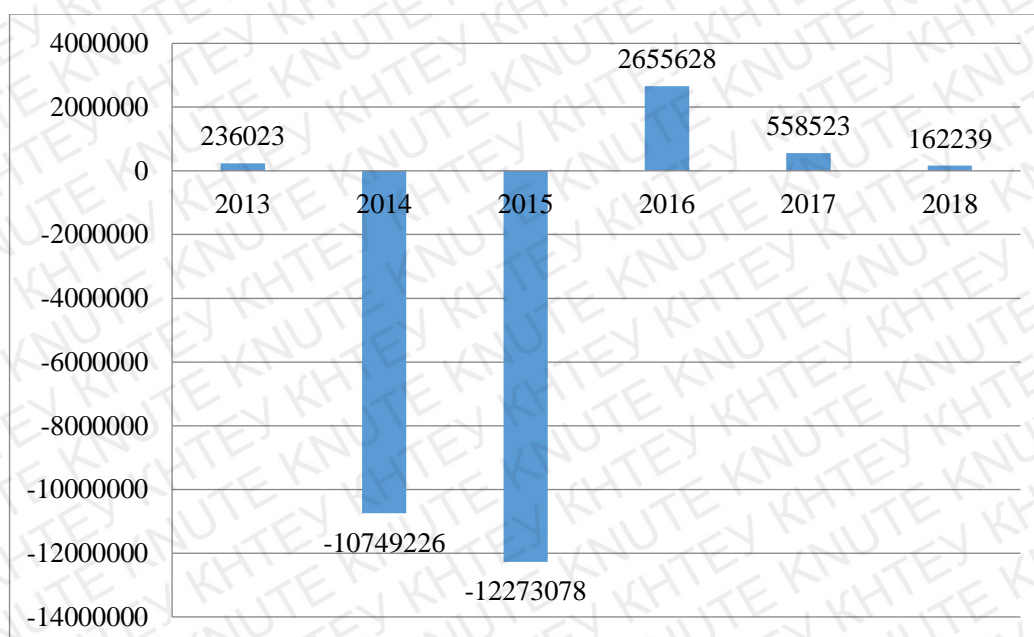

Рис. 2.7. Динаміка фінансового результату ПАТ «Державний ощадний банк України» у 2013-2018 рр.

Джерело: складено автором на основі [50]

Економічні нормативи банком дотримано протягом 4 аналізованих періодів, що свідчить про стійкий фінансовий стан. Станом на кінець 2018 року нормативи банку становили:

- мінімальний розмір регулятивного капіталу – 20 144 600 тис. грн;
- норматив адекватності регулятивного капіталу – 10,98%.

Платоспроможність (адекватність регулятивного капіталу) банку – показник, що відображає здатність банку своєчасно і в повному обсязі розраховуватися за своїми зобов'язаннями. Чим вище значення цього показника,

тим більша частка ризику, що її приймають на себе власники банку. Норматив платоспроможності (адекватності регулятивного капіталу) встановлюється для запобігання надмірному перекладанню банком кредитного ризику та ризику неповернення банківських активів на вкладників банку.

Саме тому ПАТ «Державний ощадний банк України» при плануванні та фактичному здійсненні активних операцій, що є ризиковими та впливають на рівень платоспроможності, багато уваги приділяє саме цьому показнику. Контроль за виконанням усіх економічних нормативів здійснюється шляхом оперативних розрахунків, добових розрахунків і розрахунків по запиту в разі потреби аналізу зміни нормативів через плануючі активні або пасивні операції.

Станом на 31.12.2018 р. розмір регулятивного капіталу ПАТ «Державний ощадний банк України» становив 20,1 млрд. грн. (на 31.12.2015 р. – 9,7 млрд.грн.), при встановленому Національним банком України мінімальному розмірі – 120000 тис. грн.

Норматив адекватності регулятивного капіталу Н2 на звітні дати і протягом 2018 року ПАТ «Державний ощадний банк України» дотримав. Значення Н2 станом на 31.12.2018 р. склало 10,98%, на 31.12.2015 р. – 11,47%, при нормативному (мінімальному) значенні не менше 10%.

Таким чином, вимоги Національного банку України стосовно рівня капіталізації ПАТ «Державний ощадний банк України» виконувались.

2.2 Аналіз рівня концентрації капіталу банківської системи

Дослідження основних аспектів функціонування українських банків протягом 2012–2018 рр. дає змогу виокремити такі основні тенденції:

1. Суттєве зменшення кількості банків (зі 182 у 2012 р. до 77 у 2018 р.), що було зумовлено недостатнім рівнем капіталізації і ліквідності їх активів, а також через активне позбавлення регулятором ліцензій неплатоспроможних банків.
2. Значне погіршення якості кредитних портфелів та збільшення частки проблемних кредитів.

3. Зменшення рівня прибутковості банків через девальвацію гривні, збільшення валютних зобов'язань і зменшення чистих процентних доходів.

4. Збільшення частки активів державних банків, рефінансування проблемних державних банків для зміцнення їхніх конкурентних позицій на ринку.

З огляду на високу ризикованість банківської діяльності в Україні, яка, з високою вірогідністю, буде зберігатися ще достатньо довгий час, слід очікувати подальшого зменшення кількості невеликих комерційних банків та збільшення капіталізації лідерів ринку банківських послуг (посилення концентрації).

Для українських банків питання недостатнього рівня капіталізації характерне з перших етапів розвитку вітчизняної банківської системи. Так, ще в 1993 р. вітчизняні банки часто банкрутували, навіть повністю не сформувавши статутний капітал. Через це НБУ з 1995 р. був змушений посилити вимоги до розміру капіталу банків, а з 2000 р. було введено класифікацію банків за рівнем капіталізації. Оскільки саме капітал банку є основою для здійснення його функцій і створює базис для ведення подальшої успішної діяльності [18, с. 98].

Після фінансової кризи 2008-2009 рр. Національний банк України змінив підходи до групування банків. Так, починаючи з 2016 року НБУ відходить від «кількісного підходу» як основного під час класифікацію банків за рівнем капіталізації, а як базовий підхід починає використовувати бізнес-моделі банків.

Графік збільшення мінімального розміру статутного капіталу вітчизняних банків регулюється Постановою НБУ № 464 від 6 серпня 2014 р. «Про приведення статутного капіталу банків у відповідність до мінімально встановленого розміру». Далі до цієї постанови приймалися зміни, які передбачали пришвидшення та пом'якшення графіку збільшення мінімального розміру статутного капіталу банків (Постанова правління НБУ № 58 від 4 лютого 2016 року «Про збільшення капіталу банків»).

Проте у січні 2017 року Національний банк України відмінив дію Постанови №58. Натомість, через те, що станом на грудень 2017 р. статутний капітал 42 банків (а це половина банків, які функціонували в Україні) був

меншим 300 млн. грн., НБУ знову змінив графік збільшення мінімального розміру статутного капіталу банків. Так, вимогу до капіталу в 300 млн. грн. було перенесено на 2 роки, а вимогу в 400 млн. грн. – ще на три роки. Одночасно з цим кінцевий термін докапіталізації банків до 500 млн. грн. залишився без змін – до 11 липня 2024 р. (табл. 2.3). Це відображено в Постанові НБУ № 136 від 21 грудня 2017 р. «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України» [47].

Таблиця 2.3

Графік збільшення мінімального розміру статутного капіталу банків

Сума, млн грн	Попередній графік, дата	Актуальний графік, дата
300	Від 11.07.2018	Від 11.07.2020
400	Від 11.07.2019	Від 11.07.2022
450	Від 11.07.2020	-
500	Від 11.07.2024	Від 11.07.2024

Джерело: [20, с. 204]

Відповідно до рішення НБУ від 28 лютого 2019 року № 70 передбачені такі групи банків:

- банки з державною часткою – банки, в яких держава прямо чи опосередковано володіє часткою понад 75% статутного капіталу банку;
- банки іноземних банківських груп – банки, контрольні пакети акцій яких належать іноземним банкам або іноземним фінансово-банківським групам;
- банки з приватним капіталом – банки, в яких серед кінцевих власників істотної участі є один чи кілька приватних інвесторів, що прямо та/або опосередковано володіють не менше ніж 50% статутного капіталу банку [47].

Такий розподіл Національний банк використовуватиме під час здійснення аналізу діяльності банківської системи України у 2019 році (Додаток А).

Процес консолідації вітчизняного банківського сектору протягом 2006-2018 рр. характеризується зменшенням кількості банків, значна інтенсивність якого спостерігалась протягом фінансової кризи 2008 року. Це відбувалось як з причин,

пов'язаних з відкликом ліцензії, так і з причин, пов'язаних з консолідацією капіталів через злиття і поглинання.

У 2019 році кількість діючих банків скоротилася на 1 і станом на кінець листопад 2019 року становила 76 (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Кількість банків за рівнем платоспроможності за період з 2015-2019 рр..

Показник	2015	2016	2017	2018	1 кв. 2019	2 кв. 2019	3 кв. 2019
Платоспроможні, в тому числі:	117	96	82	77	77	76	76
Державні	7	6	5	5	5	5	5
Іноземні	25	25	23	21	21	21	21
Приватні	85	65	54	51	51	50	50
Неплатоспроможні	3	4	2	1	0	0	1

Джерело: [47]

Протягом 2018 року ситуація в банківській сфері України трохи стабілізувалася, спостерігалась позитивна динаміка показників банків України, суттєво (більше ніж у два рази) перевищувала нормативне значення адекватності капіталу невеликих банків. Результати діагностики якості активних операцій показали, що лише чотири банки з групи невеликих вимагали до капіталізації за рахунок незадовільної якості кредитного портфеля.

Ці фактори дали змогу Національному банку України пом'якшити графік приведення банками мінімального розміру статутного і регулятивного капіталу до визначених ним вимог без створення додаткових ризиків для фінансової стабільності.

Також, необхідно відмітити, що з 1 січня 2018 р. Національним банком України було запроваджено щорічну оцінку стійкості вітчизняних банків, яка складається з трьох етапів[47]:

1. Перевірка аудиторськими фірмами, що включені Аудиторською палатою до Реєстру аудиторських фірм, якості активів банку і прийнятності забезпечення кредитних операцій.
2. Екстраполяція результатів першого етапу і оцінка достатності капіталу банку станом на дату оцінки.

3. Оцінка регулятором достатності капіталу банку за результатами стрес-тестування за базовим і несприятливим макроекономічними сценаріями на наступні три роки.

Сьогодні банки можуть залучати ресурси двома основними шляхами: за рахунок власного капіталу та позикового. При цьому акціонери банку захищені інститутом обмеженої відповідальності. У випадку якщо власний капітал банку має негативне значення, що періодично можна спостерігати в того чи іншого банку, наприклад, за ризикованої кредитної політики, то акціонери банку не так багато втрачають, адже усі збитки банку лягають на кредиторів банку та державу. Протев банків є ще одна специфічна особливість: додаткових вигод від збільшення капіталу банку його акціонерами не отримують не тільки самі акціонери, але і кредитори. Єдині хто безпосередньо виграє від збільшення власного капіталу банку є платники податків оскільки в разі банкрутства банку на компенсацію за вкладами може знадобитися менше державних коштів [11].

Ступінь концентрації в банківському секторі не змінюється протягом 2017-2018 рр.: на кінець 2018 року на 20 банків припадало 91% чистих активів (рис. 2.8).

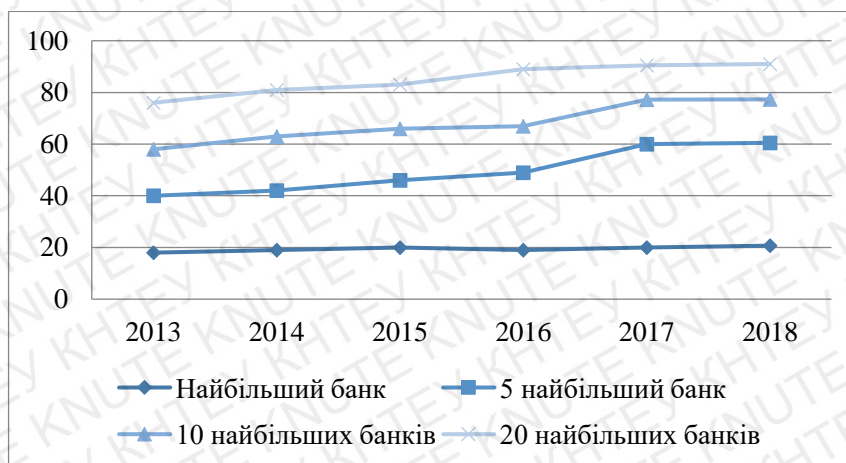

Рис. 2.8. Частка найбільших банків в чистих активах банківського сектору протягом 2013-2018 рр.

Джерело: складено автором на основі [47]

На рис.2.9 показано рівень концентрації банківського сектору за показником індексу Херфіндаля-Хіршмана для банківського сектора (ННІ).

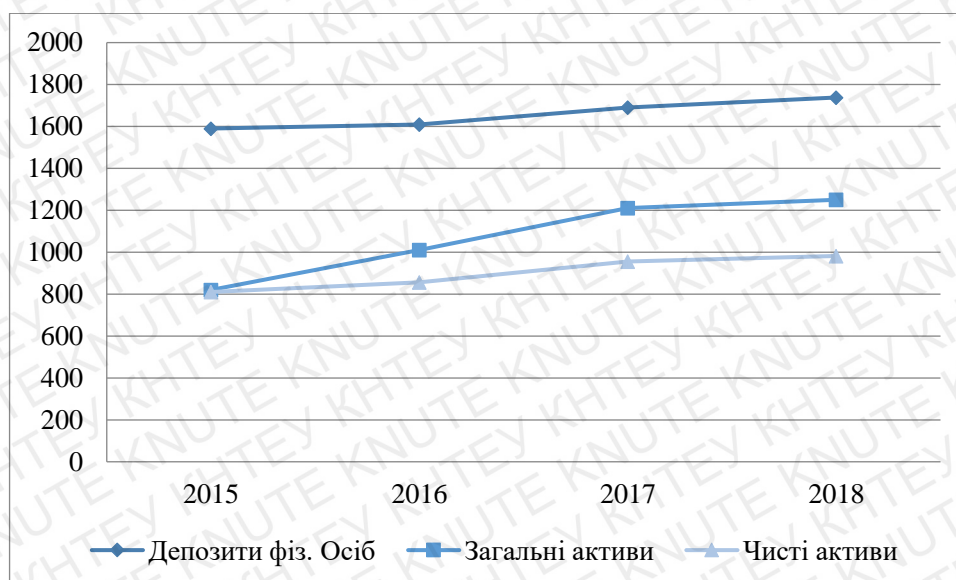

Рис. 2.9. Рівень концентрації банківського сектору за показником ННІ

Джерело: складено автором на основі [47]

Нині головною проблемою комерційних банків є значна частка непрацюючих кредитів. Банкам потрібно активніше працювати з такими кредитами і розробляти план-заходів щодо їх скорочення.

У табл. 2.5 проведено SWOT-аналіз банківської системи України, який показує її сильні та слабкі сторони, а також можливості подальшого розвитку і загрози, які несуть потенційні ризики.

Як видно з табл. 2.5, українські банки мають досить значний перелік слабких сторін та загроз, Це недостатній рівень капіталізації банків, високі відсоткові ставки за виданими кредитами, недоліки в системі внутрішнього контролю і аудиту, недостатній рівень залучених від населення ресурсів, недостатня диверсифікація кредитного портфеля, нестабільність та недосконалість законодавства, відсутність прозорості в наборі співробітників і їх недостатній рівень професіоналізм. Основними загрозами є: високий рівень доларизації фінансової системи, зростання інфляції і відсоткових ставок, посилення фінансової кризи, збої в роботі програмного забезпечення банків, зміни в податковому законодавстві, зниження довіри клієнтів, поширення шахрайства. Вирішити основну частину цих проблемних аспектів у діяльності банків можливо за рахунок підвищення рівня їхньої капіталізації.

SWOT-аналіз чинників впливу на банківську систему України

	Позитивний вплив Сильні сторони	Негативний вплив Слабкі сторони
Внутрішнє середовище	<ul style="list-style-type: none"> – можливість фінансування крупних проєктів; – широкий асортимент банківських продуктів і послуг; – розвинута мережа кореспондентських відносин; – використання сучасних інформаційних технологій; – обслуговування карткових проєктів та наявність мережі банкоматів; – оперативна система консультування і підтримки клієнтів 	<ul style="list-style-type: none"> – недостатній рівень капіталізації банків, звідси випливає обмежена можливість покриття банківських ризиків; – високі відсоткові ставки за виданими кредитами; – недоліки в системі внутрішнього контролю і аудиту; – недостатній рівень залучених від населення ресурсів; – недостатня диверсифікація кредитного портфеля; – нестабільність та недосконалість законодавства; – відсутність прозорості в наборі співробітників і їх недостатній рівень професіоналізму
	Можливості	Загрози
Зовнішнє середовище	<ul style="list-style-type: none"> – прийняття нових чи вдосконалення наявних законодавчих актів, що стосуються банківської системи; – поліпшення інвестиційного клімату; – зростання рівня доходів населення, зниження інфляції і податкового навантаження суб'єктів економіки; – збільшення розміру власного капіталу банків; – поліпшення якості кредитного портфеля; – підвищення професіоналізму персоналу; – підвищення якості послуг, які надаються банками 	<ul style="list-style-type: none"> – високий рівень доларизації фінансової системи; – зростання інфляції і відсоткових ставок; – посилення фінансової кризи; – збої в роботі програмного забезпечення банків; – зміни в податковому законодавстві; – зниження довіри клієнтів; – поширення шахрайства

Джерело: складено автором

Нарощування банківського капіталу вітчизняними банками в умовах зростання невизначеності ґрунтується на використанні наступних принципів:

- підвищення ефективності з погляду прибутковості та ліквідності;
- відповідності попиту на банківському ринку;
- можливості змінюватися в разі зміни ринкової ситуації;
- обліку кінцевого результату роботи банку та його філій;
- використання передових технологій.

Головною стратегічною метою діяльності банку щодо його забезпечення ресурсами є нарощування капіталу при підтримці достатнього рівня ліквідності і забезпечення його рентабельності. Сьогодні існує багато факторів, які впливають на формування та зростання банківського капіталу. В першу чергу, банк може

інвестувати тільки за рахунок наявних у нього ресурсів. Ресурсна база в банківській діяльності зумовлює масштаби та величину банківського портфеля тобто обсяг та структура доходів банку. Далі, значну роль у формуванні структури капіталу банку та процентного співвідношення власних та позикових коштів відіграють тимчасовий характер та можлива нестабільність залучених коштів. Наступним фактором є склад та структура власного капіталу банку робить істотний вплив на його ліквідність та фінансові результати діяльності в цілому. Крім цього, існують також такі фактори, як величина власного капіталу, період його роботи, особливості діяльності, клієнтська база, склад бізнесу, кредитно-інвестиційна політика стан зовнішнього середовища [20, с. 205].

Таким чином, сьогодні основною проблемою банківської системи є низький ступінь її капіталізації, що знижує кредитний потенціал вітчизняної економіки. Водночас відновлення української економіки після кризи сприятиме посиленню конкуренції серед банків, що ще більше спонукатиме банки до підвищення капіталізації.

РОЗДІЛ 3.

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ РЕГУЛЮВАННЯ КОНЦЕНТРАЦІЇ ТА ЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

3.1 Світовий досвід контролю за входженням іноземного капіталу в банківський сектор та його вплив на рівень концентрації

У світовій практиці виділяють кілька принципів доступу іноземного капіталу в національний банківський сектор (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Принципи доступу іноземного капіталу в національній банківській системі

Принцип	Характеристика
Принцип національного режиму	Відсутність будь-якої дискримінації іноземного капіталу порівняно з національними інституціями. Тобто при ліцензуванні банківської діяльності враховується її національна належність, а в процесі діяльності банківської установи застосовуються подібні щодо установ-резидентів норми банківського регулювання та нагляду. Практично подібний режим використовується, як правило, на підставі міжнародних угод (ВТО, ОЕСР, ЄС). Так, в ОЕСР подібний режим діє лише в частині регулювання та нагляду за діяльністю банківських установ, які контролюються нерезидентами з країн-членів ОЕСР. В ЄС принцип національного режиму реалізується за рахунок прийняття єдиних стандартів банківського регулювання і нагляду, включаючи впровадження принципу єдиної банківської ліцензії і визначення переліку видів банківських операцій, які належать взаємному визнанню на території країн-членів ЄС
Принцип взаємності	Країна дозволяє створення іноземного банку на власній території, діяльність якого контролюється нерезидентом, за правилами, що дозволені для створення банків країни, які приймає на території країни походження нерезидента. Принцип взаємності передбачений у законодавстві таких країн як Іспанія, Канада, Японія, Швейцарія. Федеральне законодавство США де-юре визначає національний режим як на допуск, так і на регулювання, де-факто діють закони окремих штатів щодо прийняття рішень про ліцензування банків, які контролюються нерезидентом.
Принцип консолідованого нагляду	Спільна участь у наглядових заходах як країни, де створюється іноземний банк, так і країни походження. Представництва іноземних банків не підпадають під цей принцип, оскільки не здійснюють банківських операцій. Наглядові заходи реалізуються за трьома напрямками: платоспроможність, ліквідність та конверсійні операції

Джерело: [38, с.242]

Рівень присутності іноземного капіталу в національній банківській системі визначається режимом доступу іноземних банків на національний фінансовий

ринок. Ці режими мають широку градацію від режиму, який відповідає місцевим банківським установам та контролює не тільки економічні потреби в іноземному капіталі, але і враховує фактори політичного характеру. Зарубіжний досвід свідчить, що різні обмеження щодо іноземних інвестицій широко використовуються в країнах з ринками, які розвиваються, а також і в розвинених країнах (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Обмеження, які застосовуються до функціонування іноземного капіталу та регулювання процесів концентрації в окремих країнах

Країна	Обмеження
Канада	Встановлений ліміт сумарного розміру активів дочірніх банків, які знаходяться під контролем нерезидентів, окрім США, в межах 12% від загальних активів банківської системи. Для відкриття більш, ніж одного філіалу неамериканським дочірнім банком потрібно дозвіл відповідних органів
Франція	«Національний режим» по відношенню до країн, що не є членами ЄС, застосовується на умовах обопільності. В процесі приватизації інвесторами не із ЄС не може бути продано більш ніж 20% статутного капіталу фінансової структури; після завершення приватизації обмеження скасовуються
Норвегія	Дочірні банки нерезидентів створюються на умовах обопільності. До 1995 року створення філіалів іноземних банків було заборонено
США	Федеральна резервна система може відмовити окремому комерційному чи інвестиційному банку, який контролюється нерезидентами, у виконанні ним функцій прямого дилера державних цінних паперів, якщо на американські банки в країні походження банку в даній сфері не розповсюджуються регулятивний вплив. Обмеження існують на рівні окремих штатів. Іноземним дочірнім банкам, які отримали ліцензію на рівні штату, заборонено придбавати банки, що зареєстровані чи мають основне місце діяльності на території іншого штату

Джерело: [38, с. 242]

Більшість розвинутих країн світу використовують обмеження відносно функціонування іноземного капіталу адекватні тим, які застосовуються регулятором країни походження капіталу до національного капіталу. Країни які розвиваються, мають значно ширший арсенал обмежень доступу іноземного капіталу в національну банківську систему. У першу чергу ці обмеження стосуються частки присутності іноземного капіталу в капіталі і загальних активах банківської системи.

Принцип національного режиму відносно доступу іноземного капіталу до національної банківської системи використовуються у більшості країн світу шляхом обмеження частки присутності іноземного банківського капіталу. Наприклад, у Бразилії доступ іноземних банків до національної банківської

системи може бути закритий центральним банком у випадку зниження стабільності платіжного балансу. Існує також обов'язковий контроль при створенні філіалу іноземного банку, збільшення розміру та частки в статутних капіталах бразильських фінансових інститутів і приватизації державних банків.

Продаж нерезидентам державних фінансових установ дозволений у випадку:

- 1) якщо кошти для купівлі мають лише зарубіжне походження;
- 2) якщо є спеціальний дозвіл Міністерства планування та бюджету, який враховує національні інтереси держави.

Ісландія встановила обмежений ліміт розміру прямих іноземних інвестицій в банки країни в розмірі 25% сукупного статутного капіталу всіх структур в банківській системі країни. У Мексиці максимально можливий рівень участі іноземного капіталу в національній банківській системі становить 25%. При перевищенні вказаної норми нерезидентами, проводяться консультації з метою аналізу впливу цих банків на економіку країни з можливістю перегляду та тимчасової фіксації ліміту даної участі. Дочірні фінансові структури, що контролюються нерезидентами, не можуть створювати філіали, агентства і дочірні структури за межами країни[30, с.19].

Другим принципом доступу іноземного капіталу до національної банківської системи є принцип взаємності, який діє, наприклад, у Туреччині, де для створення філіалу чи дочірнього банку нерезидентами необхідно отримання обов'язкового дозволу. Кількість філіалів іноземних банків відкритих в країні не може перевищувати п'яти.

Експансія іноземного капіталу на внутрішній ринок передбачає розширення національного впливу за кордоном. Для крупного іноземного банку регіон може мати стратегічний пріоритет у силу географічних чи політико-культурних факторів. У такому випадку регулювання доступу іноземного капіталу до національної банківської системи здійснюється за принципом консолідованого нагляду на основі впровадження заходів розроблених Базельським комітетом.

Відповідно до принципу 25 «Відносини між наглядовими органами країни походження та країни перебування» Базельського комітету, передбачено, що в разі здійснення банками суттєвих за обсягами закордонних операцій орган нагляду укладає неофіційні або офіційні домовленості щодо обміну відповідною інформацією про фінансовий стан і результати діяльності таких установ у країні походження або країні місцезнаходження, за умови її конфіденційності (Меморандум про взаєморозуміння).

Поряд із Меморандумом про взаєморозуміння можуть укладатися багатосторонні угоди, які є більш спеціалізованим документом, який дозволяє Меморандум і визначає технічні аспекти співпраці між наглядовими органами країни походження материнського банку і країн перебування його дочірніх установ та філій з питань, пов'язаних із визначенням реального фінансового стану, профілю ризиків банківської групи та її учасників та, відповідно, необхідного розміру капіталу як на рівні кожного з учасників групи, так і на рівні банківської групи в цілому.

Банківські системи розвинених країн активно проникають на фінансові ринки країн, що розвиваються. Так, міжнародні банки контролюють близько 45% активів країн Центральної та Східної Європи. Вони відіграють важливу роль у розвитку банківських систем країн цього регіону. Їхня присутність не тільки створює стимули для подальших інвестицій в економіку країн, що розвиваються, але є запорукою впровадження сучасних технологій і методів роботи в місцевих банках. Натомість присутність банківського іноземного капіталу в кожній із країн Центральної та Східної Європи має свої певні особливості [30, с. 20].

У Польщі процеси консолідації та інтеграції набули вагомого значення серед його учасників у зв'язку з приходом у національну економіку іноземного капіталу. Банки, як найактивніші учасники фінансового ринку одними з перших відчують на собі усі позитивні й негативні наслідки глобалізації. Враховуючи близькість, стан зовнішньоекономічні відносини і менталітет, значну частку іноземного капіталу та на фоні цього досягнення економічного зростання країни,

досвід Польщі щодо концентрації банківського сектору є досить показовим для вивчення та врахування в розбудові української банківської системи.

Масштаб експансії польських установ на закордонні ринки є досить незначним. Незначний обсяг зовнішньої інтернаціоналізації є природним наслідком короткого періоду діяльності польських банків, а також відносно невеликих капіталів. Наслідком цього є обмеження можливості конкурентоспроможності польських установ порівняно з банківськими установами розвинених країн. Тому ситуація розвивалася в напрямі внутрішньої інтернаціоналізації. Уже в 1990 році іноземний капітал почав інвестуватися в польську банківську систему, щоб протягом кількох років зайняти в ній домінуючу позицію. Пік експансії закордонного капіталу відбувався в 1999-2000 рр. Тоді було відкрито 16 банків з переважно іноземним капіталом, а загальна частка таких установ у активах польської банківської системи виросла більш ніж на 50 %. У подальшому процеси інтернаціоналізації уповільнилися. Серед європейських країн тільки Люксембург відзначався вищою (майже 100-відсотковою) часткою активів іноземних фінансових установ у сукупних активах національної банківської системи.

Форми консолідації капіталу змінювались відповідно до зовнішньоекономічних та законодавчих умов, а саме: у 1990-1992 рр. переважало створення акціонерних спілок за участю закордонних інвесторів; у 1993-1994 рр. процес утворення банків з іноземним капіталом та його проникнення в банки було свідомо сповільнено, з метою збереження конкурентних позицій польських установ; у 1995-1998 рр. іноземні інвестори створили 10 нових банків і увійшли в кілька нових банків, які потребували поповнення капіталу; з 1999 року згідно з зобов'язаннями, взятими Польщею при вступі до ОЕСР, ліквідовано формальні обмеження, що стосувалися можливості створення відділень іноземними банками.

Зі вступом до ОЕСР Польща прийняла умови, що значною мірою не відповідали інтересам польських банків. Було прийнято такі фундаментальні принципи:

- відмову від впровадження нових обмежень у сфері вільного руху капіталу та іноземних інвестицій;
- поступову відмову від уже наявних обмежень, запроваджуючи однакові умови як для резидентів, так і для усіх країн членів ЄС.

І хоча Польщі вдалося відтермінувати зняття обмежень щодо банківського нагляду, ринку капіталів і діяльності посередників на цьому ринку, вільного переміщення капіталів та в оподаткуванні, фактичне й повне відкриття ринку банківських послуг настало з прийняттям правових інструментів ОЄСР у 2000 році. У результаті кількість банків з переважанням приватного польського капіталу зменшилась з 31 в 1999 році до 7 банків в 2006 році. З 1999 р. по 2001 р. відбулось приєднання 10 банків до інших потужних комерційних банків, в основному банків з іноземним капіталом[41, с.55].

Динамічна експансія багатонаціональних банків у польську банківську систему досі викликає багато дискусій. Передусім вони стосуються переваг і загроз, що виникають через високий рівень внутрішньої інтернаціоналізації польських банків. Серед переваг найчастіше вказують на поширення нових технологій, методів управління, розширення пропозицій окремих національних банків. Зміцнення капіталів приватизованих банків і покращення в сфері оперативного нагляду. Загальним ефектом вказаних тенденцій є зростання конкурентоздатності в банківському секторі, а також його стабілізація. Серед загроз називають, в першу чергу, втрату суверенності в реалізації економічної політики. Менше суперечок викликає проблема ускладненого доступу польських підприємств до кредиту чи небезпека зникнення польських банків, які після входження до ЄС перетворюються у відділення іноземних материнських банків. Також підкреслюється ймовірність виникнення явища «націоналізації» збитків при одночасній «інтернаціоналізації» доходів.

Процес інтернаціоналізації польської банківської системи дуже просунувся вперед. Його наслідком є консолідація польських банків, яка є наслідком злиття і проникнень материнських банківських установ, які діють в Польщі. З цієї точки зору польська банківська система вже є частиною загальної фінансової системи

ЄС, залишається тільки контролювати міжнародні потоки капіталів та об'єднання окремих національних фінансових систем.

Іноземні банки активно діють у КНР практично із самого початку політики реформ та відкритості. Незважаючи на те, що в Китаї етап відносно активного проникнення іноземних банківських структур в материковий Китай в 90-х - 2000-х роках та вступ КНР до СОТ, слід відмітити, що темпи розвитку іноземного банківського сектора в останні роки помітно скоротилися. Особливості сучасного стану розвитку банківської системи КНР пояснюються як загальним станом світової економіки, так і конкретними специфічними умовами роботи на китайському ринку. Формат і швидкість розвитку банків іноземного капіталу на китайському фінансовому ринку визначають обмеження і квоти на кредитні, депозитні та валюто обмінні операції, істотні початкові вимоги до капіталу створюваних банків та філій, реєстраційні та адміністративні складності, а також повільні та непрозорі процедури отримання дозволів [30, с. 21].

У результаті за даними китайського банківського регулятора ChinaBankingRegulatoryCommission активи банків іноземного капіталу в складі загальних активів банківського сектора не тільки припинили своє зростання, але і продемонструвала скорочення з 2,38% у 2007 році до 1,82% у 2012 р.

Аналізуючи поточний стан банків з іноземним капіталом на ринку КНР, можна виділити такий комплекс істотних ускладнень, які мають найбільший вплив як на фінансові показники, так і на перспективи і стратегічні плани розвитку зарубіжних банківських установ в Китаї:

- надмірне регулювання, нагляд, бюрократичний тиск, а також прояви «політичної» мотивації в діях ліцензійно-регулюючих органів по відношенню до іноземних банківських установ;

- збереження для іноземних банків ряду принципових обмежень і формальних вимог регулятора (3-річний період для отримання ліцензії, обмеження на випуск кредитних карт, заборона на роботу на ринку похідних фінансових інструментів, істотні обмеження на роботу з борговими паперами);

- явні й неявні заходи обмежувального характеру по відношенню до банків з іноземним капіталом;
- стримуючий вплив рівня розвиненості та лібералізації в цілому фінансового сектора КНР;
- незначні обсяги активів та частки ринку зарубіжних банків у фінансовій системі Китаю[30, с.21].

Загальним результатом впливу сукупності місцевих умов стало те, що практично всі банки з іноземним капіталом реалізують у своїй діяльності стратегії роботи на нішевих ринках, тобто намагаються реалізувати свої конкурентні переваги в конкретних вузьких областях діяльності (нішах), не вступаючи в пряме конкурентне протистояння з місцевими банками на широких ринкових напрямках.

Тобто можна стверджувати, що на поточному етапі розвитку китайської банківської системи, іноземні банки, як і раніше, залишаються досить обмеженим (у масштабах діяльності, видах операцій, стратегії розвитку, конкуренції з місцевими банками тощо) сегментом банківської системи.

Таким чином, світова практика свідчить, зокрема, про те, що всі країни в процесі вступу до СОТ намагалися використовувати різні механізми захисту національних економік. При цьому особлива увага приділялася саме сфері фінансових послуг через їхню виняткову важливість для економічної безпеки країн. Тому для національних банківських систем більшості країн характерна наявність обмежень відносно іноземного капіталу. Нині більше 100 країн-членів СОТ зберігають ті чи інші обмеження щодо доступу іноземного капіталу на національні ринки фінансових послуг.

3.2. Удосконалення інструментів регулювання концентрації банківського капіталу

Основний вектор сучасних перетворень у банківському секторі України – це здійснення реструктуризації і рекапіталізації банків, перш за все, за рахунок концентрації банківського капіталу. Адже важливою проблемою розвитку

банківської системи України сьогодні є занадто низький рівень капіталізації, що призводить до витіснення національних банків іноземними. Недостатність фінансових ресурсів у банківському секторі затримує економічне зростання країни.

Між концентрацією та конкуренцією є зворотній причинно-наслідковий зв'язок. З одного боку, як уже зазначалося, спонукальним чинником до концентрації є конкуренція. З іншого боку, концентрація безпосередньо впливає на стан монополії, а отже, і конкуренції. Тому першим та важливим завданням регулювання процесів концентрації є регулювання конкуренції.

У вітчизняному законодавстві відсутні нормативно-правові акти, які регулюють процеси концентрації банківського капіталу та визначають допустимий рівень концентрації. Так, існуюча Методика визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку не передбачає проведення глибокого аналізу та динамічної оцінки конкурентного стану в банківській системі, визначення банків, які мають домінуюче становище тощо.

Антимонopolне регулювання в Україні у сфері регулювання банківського капіталу має ряд недоліків і проблем, які потребують подальшого розвитку: формування системи впливу на порушників конкурентного законодавства в банківській сфері; розробка нормативно-правових актів, які б регулювали конкуренцію саме на ринку банківських послуг; передача повноважень з антимонopolного регулювання НБУ як основному регулятору вітчизняних банків[25, с. 119].

Збільшуючи рівень капіталізації, банки підвищують свою конкурентоспроможність як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку, і забезпечують фінансову стабільність економіки України, тому необхідно використовувати варіанти підвищення капіталізації національних банків (рис. 3.1).

Реформування банківської системи призведе до об'єднання невеликих банків як одного зі шляхів їх подальшого розвитку. Злиття могло б полегшити

фінансовим установам виконання графіка капіталізації, а також поліпшити значення економічних нормативів і оптимізувати адміністративні витрати. Але для масового поширення таких угод поки що, на жаль, існує низка перешкод, у тому числі недосконалість чинної процедури об'єднання банків, яка досить складна і розтягнута в часі [28, с. 188].

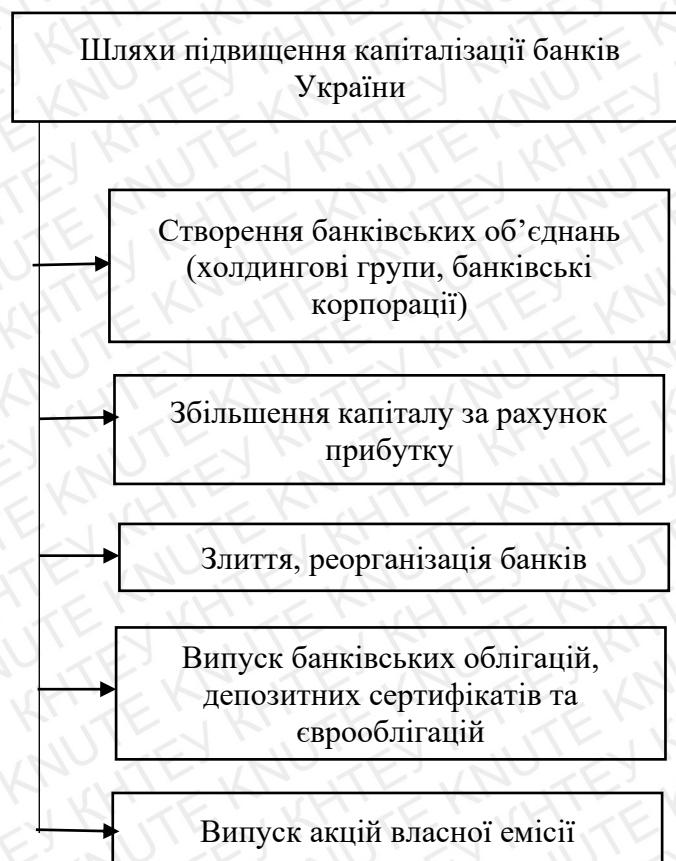

Рис. 3.1. Шляхи підвищення капіталізації банків України

Джерело: [9, с. 21]

Сукупний ефект від зазначених заходів, безумовно, сприятиме відновленню довіри до банківської системи та підвищенню капіталізації банківської системи України, а також підвищить конкурентоспроможність вітчизняних банків на світовому фінансовому ринку та забезпечить фінансову стабільність національної економіки на шляху інтеграції у світове господарство. Це, у свою чергу, стимулюватиме розвиток реального сектору економіки і створить умови для формування стабільного конкурентного середовища у банківській сфері та національної безпеки країни загалом.

Необхідність відновлення стійкості банківського сектору України в сучасних умовах актуалізує питання щодо приймання до уваги європейського досвіду врегулюванні концентрації банківського капіталу, який засновується на існуванні різних форм конкурентної політики. Вони спрямовані на вирішення проблем угод злиття та поглинання в банківському секторі.

В Україні необхідно імплементувати механізми врегулювання конкурентної політики та державного втручання в банківський сектор за прикладом сформованих Європейською Комісією спеціальних Правил, спрямованих на недопущення надмірних викривлень конкуренції під час надання державної допомоги. Відповідні засоби унеможливають перетікання кризових ситуацій поміж окремими банківськими установами та країнами-членами ЄС у період кризи. Правила розрізняють підтримку окремих фінансових установ (системних банків) і загальні схеми підтримки. Підтримка окремих банківських установ залежно від проблеми поділяється на два типи, а саме:

- викликані ситуацією на ринку, що призвело до обмеження доступу до ліквідності;
- викликані внутрішніми чинниками, пов'язаними з бізнес-моделлю компанії.

У першому випадку підтримка банків гарантується, адже не призводить до формування надмірного ризику; натомість у другому варіанті державна допомога може здійснюватися лише згідно із загальними правилами державної допомоги. Схеми рекапіталізації банківських установ можуть застосовуватися лише для підтримки фундаментально стабільних банків. Для недопущення викривлення конкурентного середовища Правила обумовлюють доступність схем гарантування та можливість рекапіталізації для всіх банків, які ведуть свою діяльність на національному фінансовому ринку. Дочірні компанії іноземних банків мають такі ж самі права на гарантування, як і національні банки.

При цьому в Україні доцільно врахувати недосконалість Правил ЄС, які не вирішують проблему обмеження негативних ефектів, оскільки значна кількість фінансових інституцій є міжнародними, натомість схеми гарантування надаються

на національному рівні. Разом із тим ймовірність того, що національні держави на практиці будуть намагатися допомогти своїм банкам, прикриваючи це необхідністю допомоги фінансовому сектору в цілому для недопущення системного краху є досить великою.

Проблема організації якісного управління банківським сектором з точки зору забезпечення одночасного зростання ефективності та стабільності його функціонування є основоположною на етапі сучасних перетворень вітчизняної банківської системи. При цьому важливо зазначити, що дослідження факторів, що визначають і характеризують стійке функціонування банківських установ, безумовно, є важливим, що має велику практичну значимість.

Нині велика кількість наукових досліджень, присвячених аналізу банківської системи, пропонує різного роду фактори для відповідної сегментації банківського сектора. Зазвичай в основі подібних класифікацій або угруповань лежать такі параметри, як тип власності або сумарний розмір активів банківської установи. Безумовно, відповідна сегментація несе в собі певну інформацію про власників банку або про розмір установи. Однак при цьому не береться до уваги, наприклад, структура активів або зобов'язань банківської установи. Фактично така класифікація не надає інформації про діяльність банку і його характеристики. Це дозволяє зробити висновок про те, що подібна методологія не має можливості оцінювання тенденції розвитку банківської системи в цілому.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного в дипломній роботі дослідження концентрації та централізації капіталу банківської системи України можна зробити такі висновки.

Концентрація капіталу – це процес зосередження, нарощування, його зростання за рахунок капіталізації доходів, а централізація – це процес збільшення розмірів капіталу за рахунок примусового чи добровільного злиття, поглинання та об'єднання раніше самостійних капіталів.

Процеси концентрації капіталу активізувалися під впливом глобалізації. Фінансова глобалізація характеризується трьома ключовими аспектами: глобальною присутністю і впливом транснаціональних корпорацій та міжнародних фінансових інститутів, посиленням міжнародної фінансової інтеграції та постійним виникненням і швидким поширенням фінансових інновацій.

Загальним показником оцінювання рівня концентрації, а відповідно – монополізації ринку є індекс концентрації. Індекс концентрації призначений для відображення сукупної частки на ринку певної кількості компаній. Індекс концентрації дозволяє враховувати концентрацію ринку за обмеженою кількістю найбільших учасників ринку – банків – зазвичай від 3 до 10, що, відповідно, виключає для оцінювання ролі малих і середніх банків. Основним недоліком індексу концентрації є те, що він не враховує розбіжності значень ринкових часток. Водночас його продовжують використовувати як загальний індикатор наявності (відсутності) домінуючих учасників ринку.

Останні роки розвитку банківської сфери в Україні характеризуються несприятливими соціально-політичними зрушеннями. Криза 2014-2015 рр. залишила банківську систему з величезною кількістю невирішених проблем. Цю кризу спричинили ряд таких факторів, як політична криза, анексія Криму, військові дії на сході країни, слабкість вітчизняної економіки. Зростання кількості неплатоспроможності клієнтів банків, проблеми ведення бізнесу та загальне зниження рівня життя населення (зокрема, рівня реальних доходів населення) є

основними причинами зростання проблем банківської системи протягом 2013-2017 рр. Проте у 2018 році спостерігаються позитивні тенденції оздоровлення банківського сектору, зокрема, він отримав рекордний прибуток 21,7 млрд.грн., зокрема 10,8 млрд.грн. – у 4 кварталі. Чистий прибуток прибуткових банків становив 34,4 млрд.грн., збитки збиткових – 12,7 млрд.грн.. Операційні доходи зросли на 27,5% насамперед завдяки приросту чистих процентного та комісійного доходів, а витрати збільшилися на 27,6%. Операційний прибуток до формування резервів зріс на 25,4%.

Було проаналізовано концентрацію банківського капіталу на прикладі ПАТ «Державний ощадний банк України».

Аналіз показав, що активи ПАТ «Державний ощадний банк України» на 31.12.2018 р. становили 217,8 млрд.грн., що на 7% менше, ніж у минулому році. Станом на 31.12.2018 р. активи ПАТ «Державний ощадний банк України» зменшились на 16,1 млрд.грн..

Діяльність ПАТ «Державний ощадний банк України» у 2014-2015 рр. була збитковою, що пов'язано із втратою активів Кримського республіканського управління та філій в Донецькій та Луганській областях непідконтрольних Україні. Проте уже у 2016-2018 рр. банк отримав прибуток.

Економічні нормативи банком дотримано протягом 4 аналізованих періодів, що свідчить про стійкий фінансовий стан. Станом на 31.12.2018 р. розмір регулятивного капіталу ПАТ «Державний ощадний банк України» становив 20,1 млрд. грн. (на 31.12.2015 р. – 9,7 млрд.грн.), при встановленому Національним банком України мінімальному розмірі – 120000 тис. грн..

Норматив адекватності регулятивного капіталу Н2 на звітні дати і протягом 2018 року ПАТ «Державний ощадний банк України» дотримав. Значення Н2 станом на 31.12.2018 р. склало 10,98%, на 31.12.2015 р. – 11,47%, при нормативному (мінімальному) значенні не менше 10%.

Для українських банків питання недостатнього рівня капіталізації характерне з перших етапів розвитку вітчизняної банківської системи. Так, ще в 1993 р. вітчизняні банки часто банкрутували, навіть повністю не сформувавши

статутний капітал. Через це НБУ з 1995 р. був змушений посилити вимоги до розміру капіталу банків, а з 2000 р. було введено класифікацію банків за рівнем капіталізації. Оскільки саме капітал банку є основою для здійснення його функцій і створює базис для ведення подальшої успішної діяльності.

Процес консолідації вітчизняного банківського сектору протягом 2006-2018 рр. характеризується зменшенням кількості банків, значна інтенсивність якого спостерігалась протягом фінансової кризи 2008 року. Це відбувалось як з причин, пов'язаних з відкликом ліцензії, так і з причин, пов'язаних з консолідацією капіталів через злиття і поглинання. У 2018 році кількість діючих банків скоротилася на 5 і станом на кінець 2018 року становила 77. Ступінь концентрації в банківському секторі не змінюється протягом 2017-2018 рр.: на кінець 2018 року на 20 банків припадало 91% чистих активів.

Дослідження показало що більшість розвинутих країн світу використовують обмеження відносно функціонування іноземного капіталу адекватні тим, які застосовуються регулятором країни походження капіталу до національного капіталу. Країни які розвиваються, мають значно ширший арсенал обмежень доступу іноземного капіталу в національну банківську систему. У першу чергу ці обмеження стосуються частки присутності іноземного капіталу в капіталі та загальних активах банківської системи.

Основний вектор сучасних перетворень у банківському секторі України – це здійснення реструктуризації і рекапіталізації банків, перш за все, за рахунок концентрації банківського капіталу. Адже важливою проблемою розвитку банківської системи України сьогодні є занадто низький рівень капіталізації, що приводить до витіснення національних банків іноземними.

Збільшуючи рівень капіталізації, банки підвищують свою конкурентоспроможність як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку, і забезпечують фінансову стабільність економіки України, тому необхідно використовувати варіанти підвищення капіталізації національних банків: створення банківських об'єднань (холдингові групи, банківські корпорації); збільшення капіталу за рахунок прибутку; злиття, реорганізація банків; випуск

банківських облігацій, депозитних сертифікатів та єврооблігацій; випуск акцій власної емісії.

Сукупний ефект від зазначених заходів, безумовно, сприятиме відновленню довіри до банківської системи та підвищенню капіталізації банківської системи України, а також підвищить конкурентоспроможність вітчизняних банків на світовому фінансовому ринку та забезпечить фінансову стабільність національної економіки на шляху інтеграції у світове господарство. Це, у свою чергу, стимулюватиме розвиток реального сектору економіки і створить умови для формування стабільного конкурентного середовища у банківській сфері та національної безпеки країни загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арбузов С. Г., Міщенко В. І., Науменкова С. В. Банківська енциклопедія. К. : Центр наукових досліджень Національного банку України: Знання, 2011. 504 с.
2. Банківська система України на шляху євроінтеграції : монографія / Міщенко В. І. та ін. / за ред. С. А. Буковинського. К. : Національний банк України. Центр наукових досліджень, 2015. 496 с.
3. Банківська енциклопедія / А. А. Савлук та ін.; під ред. А. М. Мороза. К. : Фірма «Ельтон», 1993. 328 с.
4. Банки в глобальній економіці : монографія / О. О. Чуб; Державний вищий навчальний заклад «Київ. національний економічний університет ім. В. Гетьмана». К. : КНЕУ, 2009. 339 с.
5. Богма С. Д. Проблеми та перспективи консолідації капіталу в банківській системі України. *Научний вестник Донбасской государственной машиностроительной академии*. 2011. № 1. С. 223–228.
6. Бойко Ю. О. Необхідність і сучасні напрями концентрації банківського капіталу в Україні. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип. 21.12. С. 314–321.
7. Горовий Д. А. Розвиток ринку М&А В Україні. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2013. Вип. 1(14). С. 183–190.
8. Гусев Я. О., Богма С. Д. Вплив іноземного капіталу на консолідаційні процеси в банківській системі України. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики* : зб. наук. праць / Харківський інститут банківської справи Університету банківської справи Національного банку України. Харків, 2012. Вип. 1 (12). С. 46-49
9. Дзюблюк О. Актуальні проблеми розвитку банківської системи України. *Банківська справа*. 2016. № 1. С. 3–32.

10. Диба М. І., Осадчий Є. С., Суторміна К. М. Концентрація та централізація капіталу в інноваційній діяльності. *Економіка та держава*. 2016. № 12. С. 19–22.
11. Д'яконова І. І. Зміна міжнародних стандартів регулювання як фактор впливу на поведінку іноземного капіталу в банківській системі України. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Сер. : Економічні науки*. 2013. № 4. С. 162–169.
12. Дятлова Ю. В. Банківський сектор в умовах конкуренції з іноземним капіталом: систематизація досвіду країн і тенденції. *Економічний простір*. 2018. № 140. С. 5-13.
13. Дьячкова Ю. М., Швецова І. В. Удосконалення методів стабілізації банківської системи України в умовах ризикової економіки. *Економічний вісник Донбасу*. 2018. № 1. С. 53-58
14. Животченко В. С., Подчесова В. Ю. Дослідження проблемності кредитних портфелів вітчизняних банків на основі нової рейтингової методики «реальна економіка». *Молодий вчений*. 2014. № 12 (15). С. 129–135.
15. Задихайло Д. В. Економічна влада та концентрація капіталу суб'єктів господарювання (правові аспекти). *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2014. № 2 (17). С. 153–163.
16. Зайцева Л. О. Банківська система України: стан, проблеми розвитку. *Бізнес Інформ*. 2018. № 1. С. 280-285.
17. Ільющенко Г. В. Господарсько-правове регулювання економічної концентрації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Донецьк, 2011. 18 с.
18. Капіталізація банків: методи оцінювання та напрямки підвищення [Текст]: монографія / ред. В. В. Коваленко, К. Ф. Черкашина. Суми : ДВНЗ «УЗБС НБУ», 2010. 153 с.
19. Коваленко О. О., Кошевий М. М. Проблеми та перспективи присутності іноземного капіталу в банківській системі України. *Ефективна економіка*. 2011. № 6.

20. Ковда Н.І., Татъяніна С. М. Капіталізація банків як чинник зростання економіки України. *Гроші. Фінанси і кредит*. 2018. Вип. 22. С. 203–208.
21. Концентрація банківського капіталу в Україні: управління і досвід : монографія / за наук. ред. д.е.н., проф. Реверчука С. К. Львів : Растр-7, 2012. 192 с.
22. Корнилюк Р. В. Якість кредитних портфелів банків України в період системної нестабільності. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2014. № 2.
23. Корецька Н. І. Процес концентрації ринку банківських послуг України: оцінка та стратегії позиціонування. *Науковий журнал «Економічний форум». Серія «Гроші, фінанси і кредит»*. 2014. №1. С. 196–204.
24. Матвієнко П. Капіталізація як дійовий інструмент підвищення надійності банківської системи України. *Економіка України*. 2008. №1. С. 42–50.
25. Набок І. І., Вішнякова О. В. Злиття і поглинання в банківській сфері: сучасні тенденції європейського і вітчизняного ринків. *Стратегія розвитку України*. 2017. № 1. С. 116-120.
26. Назарова О. Ю. Банківська система як складник фінансових відносин. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 28(2). С. 160-164.
27. Нетребчук Л. О. Концентрація кредитних портфелів в банках України. *Фінансовий простір*. 2014. №4 (16). С. 184–191.
28. Нікітіна Т. А. Концентрація та централізація капіталу як фактор економічного зростання. *Наукові праці Національного університету харчових технологій*. 2013. № 48. С. 183-187.
29. Однороженко Т.В. Роль процессов слияния и поглощения банков в развитии банковской системы Украины. *Наука и практика*. URL: <http://www.конференция.com.ua/pages/view/174>.
30. Онищенко В., Манжос С. Регулювання іноземного капіталу в банківській системі: зарубіжний досвід та імплементація його в Україні. *Вісник Національного банку України*. 2013. № 11. С. 16-21.
31. Остролуцький М., Мельник Т. Концентрація банківського сектора: оцінювання та аналіз. *Вісник НБУ*. 2012. №5. С.35–39.

32. Павловська К. В. Аналіз динаміки показників концентрації на банківському ринку України як чинника інтенсивності конкурентної боротьби. URL: <http://intkonf.org/pavlovska-kv-analiz-dinamiki-pokaznikiv-kontsentratsiyi-na-bankivskomu-rinku-ukrayiniyak-chinnika-intensivnosti-konkurentnoyi-borotbi/>.
33. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 7 грудня 2000 року № 2121III URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/212114>.
34. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV URL : <http://zakon.rada.gov.ua>
35. Прозоров Ю. В. Посткризова трансформація банківського капіталу в Україні: концентрація без централізації. *Сучасні проблеми та механізми фінансового управління* : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 12–13 грудня 2013 р. Х. : ВД «ІНЖЕК», 2013. 112 с.
36. Романенко Л. В. Переваги та недоліки присутності іноземного капіталу в банківській системі України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки*. 2014. Вип. 5(4). С. 125-127.
37. Саранчук С. В. Прогнозування капіталізації банків в умовах політико-економічної нестабільності в Україні. *Актуальні проблеми посткризового розвитку банківського сектору України*: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та аспірантів / За заг. ред. проф. С.В. Науменкової: у 2-х т. К. : ДП «ПрінтСервіс», 2014. Т. II. 371 с.
38. Сіверська Л. Б. Функціонування іноземного капіталу в банківській системі України. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2012. Вип. 22.10. С. 241-246.
39. Сороківська З. К. Оцінка впливу іноземного капіталу на банківський сектор України. *Бізнес-навігатор*. 2018. Вип. 4. С. 167-170.
40. Стадник К. О. Правова політика держави у сфері процесів концентрації капіталу: завдання та напрямки. *Право і суспільство*. 2015. № 5.2(3). С. 81-85.
41. Суторміна К.М. Передумови, мотиви та причини концентрації банківського капіталу. *Науковий, виробничо-практичний журнал «Ринок цінних паперів України»*. 2014. №1-2. С. 55-60

42. Суторміна К. М. Концентрація банківського капіталу в Україні: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.08 / ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана». Київ, 2016. 20 с.
43. Чиж Н. М., Дзямучич М. І., Урбан О. А. Управління інноваційною діяльністю банківських установ. *Економічний форум*. 2018. № 1. С. 284-289.
44. Черкашина К.Ф. Депозитна діяльність банків в Україні: стан та перспективи. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2014. Вип. 2. С. 937-941.
45. Фатюха В. В., Яришко О. В., Кирилова Л. І. Аналіз фінансових результатів банківського сектору України. URL: www.economy.nauka.com.ua/pdf/3_2018/73.pdf
46. Філонова І. Б. Державне регулювання іноземного капіталу в банківській системі: світовий досвід на українські реалії. *Інноваційна економіка*. 2012. № 6. С. 253-259.
47. Офіційний сайт Національного банку України. URL: www.bank.gov.ua
48. Офіційний сайт Bloomberg. URL: <https://www.bloomberg.com> – офіційний сайт.
49. Офіційний сайт ЕУ. URL: <http://www.eu.com/ua/uk/home>.
50. Офіційний сайт ПАТ «Державний ощадний банк України». URL: <https://www.oschadbank.ua/ua>

ДОДАТКИ

Додаток А
Таблиця А.1

Розподіл банків на групи на 2019 рік

№ з/п	Назва банку
1	2
	Банки з державною часткою
1	АТ "Укресімбанк"
2	АТ "ОЩАДБАНК"
3	АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
4	АБ "УКРГАЗБАНК"
5	ПАТ "РОЗРАХУНКОВИЙ ЦЕНТР"
	Усього по групі банків з державною часткою (5 банків)
	Банки іноземних банківських груп
6	ПАТ "Промінвестбанк"
7	АТ "УКРСОЦБАНК"
8	АТ "Райффайзен Банк Аваль"
9	ПАТ "КРЕДОБАНК"
10	АТ "БТА Банк"
11	АТ "УКРСИББАНК"
12	АТ "Ідея Банк"
13	АТ "ПРАВЕКС БАНК"
14	ПАТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК"
15	АТ "ПРЕУС БАНК МКБ"
16	АТ "АЛЬФА-БАНК"
17	АТ "ІНГ Банк Україна"
18	АТ "ОТП БАНК"
19	АТ "СІТІБАНК"
20	АТ "ПРОКРЕДИТ БАНК"
21	АТ "СБЕРБАНК"
22	АТ "БАНК ФОРВАРД"
23	АТ "КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК"
24	АТ "КРЕДИТВЕСТ БАНК"
25	АТ "Дойче Банк ДБУ"
26	АТ "СЕБ КОРПОРАТИВНИЙ БАНК"
	Усього по групі банків іноземних банківських груп (21 банк)
	Банки з приватним капіталом
27	АТ "БАНК АЛЬЯНС"
28	АТ "АЛЬТБАНК"
29	Полікомбанк
30	АТ "ТАСКОМБАНК"
31	ПрАТ "БАНК ФАМІЛЬНИЙ"
32	ПАТ АКБ "Львів"
33	ПАТ "ОКСІ БАНК"
34	АТ "А - БАНК"

35	АКБ "ІНДУСТРІАЛБАНК"
36	ПАТ "МТБ БАНК"
37	Акціонерний банк "Південний"
38	АТ "Полтава-банк"
39	АТ "ПУМБ"
40	АТ "БАНК "ГРАНТ"
41	АТ "МЕГАБАНК"
42	АТ "СКАЙ БАНК"
43	АТ "АСВІО БАНК"
44	АТ "КОМІНВЕСТБАНК"
45	ПАТ"БАНК "УКРАЇН.КАПІТАЛ"
46	АТ АКБ "АРКАДА"
47	АТ "МетаБанк"
48	АТ "Місто Банк"
49	АТ "ЮНЕКС БАНК"
50	АТ "КІБ"
51	АТ "АЙБОКС БАНК"
52	ПАТ "УНІВЕРСАЛ БАНК"
53	АТ "КБ "ЗЕМЕЛЬНИЙ КАПІТАЛ"
54	АТ "БАНК КРЕДИТ ДНІПРО"
55	АТ "АБ "РАДАБАНК"
56	АБ "КЛІРИНГОВИЙ ДІМ"
57	АТ "ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК"
58	ПАТ "БАНК ВОСТОК"
59	АТ "БАНК ТРАСТ-КАПІТАЛ"
60	АТ "Український банк реконструкції та розвитку"
61	ПАТ "БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ"
62	АТ "АКБ "КОНКОРД"
63	АТ "УКРБУДІНВЕСТБАНК"
64	АТ "МОТОР-БАНК"
65	ПАТ "КБ "ГЛОБУС"
66	АТ "АП БАНК"
67	АТ "МІБ"
68	ПуАТ "КБ "АКОРДБАНК"
69	АТ "БАНК 3/4"
70	АТ "ЄПБ"
71	АТ "ВЕРНУМ БАНК"
72	АТ "БАНК СІЧ"
73	АТ "АЛЬПАРІ БАНК"
74	АТ "БАНК АВАНГАРД"
75	ПАТ "БАНК "ПОРТАЛ"
76	АТ "КРИСТАЛБАНК"
77	АТ "РВС БАНК"
	Усього по групі банків з приватним капіталом (51 банк)